

POHŘEBIŠTĚ ÚNĚTICKÉ KULTURY V PŘEMYŠLENÍ, OKR. PRAHA-VÝCHOD

Petr Limburský – Zuzana Kalfusová – Andrea Němcová – Ivan Krutina

ÚVOD

Záchranný archeologický výzkum Oblastního muzea Praha-východ, při kterém bylo objeveno pohřebiště únětické kultury v Přemyšlení, probíhal v letech 2006–2007. V té době byla v poloze V Remízkách a U Cihelny zahájena výstavba obslužné komunikace a technické infrastruktury pro novou zástavbu rodinných domů. Z toho důvodu byl pod vedením Ivana Krutiny a následně Andrey Němcové prozkoumán prostor budoucích komunikací a postupně provedeno několik jednotlivých menších odkryvů na parcelách v okolí komunikací určených k investiční zástavbě.

Záchranný výzkum na lokalitě dokládá opakované pravěké osídlení od období neolitu. Z neolitických kultur zde byla rozpoznána kultura s vypíchanou keramikou (sídlištní objekty), z období eneolitu byla zjištěna kultura jordanovská (sídlištní objekty a hroby), kultura s nálevkovitými poháry (sídlištní objekty) a jeden hrob kultury se šňůrovou keramikou. V době bronzové zde sídlil lid únětické kultury (sídlištní objekty a pohřebiště), dále byly objeveny pozůstatky kulturní vrstvy mohylové kultury, silně jsou zde zastoupeny také nálezy knovízské a štítarské kultury (sídlištní objekty, pohřby). Bylo tu také objeveno několik laténských hrobů (souhrnně NZ 11726/09, I. Krutina).

Při východním a jihovýchodním okraji zkoumané plochy, v prostoru komunikace (ulice Koroptví), odhalil výzkum v letech 2006–2007 mimo jiné 23 hrobů únětické kultury. Záchranný výzkum poté ještě pokračoval v letech 2008–2009 zároveň s postupnou individuální zástavbou rodinnými domy. V té době na lokalitě probíhaly drobnější akce na volných parcelách. Na parcele č. 138/258 tak byly objeveny další tři únětické hroby. Od skupiny únětických hrobů zkoumaných v letech 2006–2007 se tyto hroby nacházejí ve vzdálenosti přibližně 4 metry východním směrem (dle NZ TX-2010-4663, A. Němcová). Další akce v souvislosti se stavebními zásahy do terénu již žádné pohřby tohoto období nezachytily. V souvislosti s výstavbou rodinných domků v poloze V Remízkách – U Cihelny tak bylo v letech 2006–2009 zdokumentováno pohřebiště čítající 26 hrobů starší doby bronzové.¹

DĚJINY BÁDÁNÍ

Jednotlivé archeologické nálezy z katastru Přemyšlení, evidované od 30. let 19. století, dokládají osídlení lokality i jinými kulturami během celého průběhu pravěku (souhrnně přehled starších výzkumů včetně možné lokalizace *Sklenář 2010*). Většina nálezů učiněných v 19. století se váže na cihelnu („Beniesova cihelna“), vzniklou severně od Přemyšlení, východně od silnice do Klecan a na její blízké okolí na polích severně od Přemyšlení, tedy blízko lokality U Cihelny – V Remízkách. Archeologické výzkumy zde prováděli V. Krolmus, J. L. Píč a patrně i roztocký lékař Čeněk Ryzner. Z cihelny a okolí jsou uváděny nálezy z neolitu (vypíchaná keramika), eneolitu (kultura se šňůrovou keramikou) a zejména velmi bohaté osídlení mladší a pozdní doby bronzové (knovízská a štítarská kultura). Dále odtud zřejmě pocházejí nálezy kostrových hrobů doby laténské a raného středověku. Další nálezy jsou uváděny z polohy „u vsi, po pravé straně silnice ke Zdibům“, kde byly nalezeny pozůstatky osídlení kultury s lineární keramikou. Bez bližšího určení místa nálezů je z k. ú. Přemyšlení dále zmiňována keramika rössenského typu, zlomek zvoncovitého poháru a ojedinělé nálezy únětické kultury (nádoby ve sbírkách NM). V 80.

1 Příspěvek byl vytvořen v souvislosti s řešením projektu GAČR 13-24252P „Jedinec a komunita. Sonda do stratifikace společnosti starší doby bronzové na základě studia pohřebních areálů“ s finanční podporou Grantové agentury ČR.

letech 19. století prokopal Č. Ryzner v Přemyšlení mohyly, údajně z doby bronzové. V roce 1959 byla v Přemyšlení zachycena kulturní vrstva a pec z doby římské a v roce 1976 bylo liniovým výkopem vedoucím přes starou cihelnu a dále směrem k SV zachyceno osídlení knovízské kultury, objekty vypíchané keramiky a nálezy z doby římské (hlášení J. Vaňka, archiv ARÚ AV ČR).

V roce 1996 proběhl záchranný výzkum Oblastního muzea Praha-východ (I. Krutina) při výstavbě komunikace v ulici U Mlejnků (vlevo od silnice z Přemyšlení do Klecan, proti staré cihelně). Zde bylo odkryto sídliště knovízské kultury a osídlení z období středního eneolitu. V letech 2007–2009 probíhal záchranný výzkum ÚAPPSC (L. Baloun) v severní části polohy V Remízkách, kde byly odkryty a prozkoumány tisíce archeologických objektů, dokládající kontinuální osídlení širší lokality v období pravěku, počínaje neolitem (sídliště kultury s vypíchanou keramikou), přes eneolit (sídliště kultury s nálevkovitými poháry), dobu bronzovou (sídliště únětické kultury, bronzový depot únětické kultury, sídliště mladší a pozdní doby bronzové), halštatskou, laténskou (sídliště), římskou (sídliště a hroby) až k vrcholnému středověku. Záchranný výzkum Oblastního muzea Praha-východ v poloze U Cihelny – V Remízkách, probíhající v letech 2006–2009, tak potvrzuje již dříve zjištěné aktivity pravěkých kultur osídlujících oblast Přemyšlení již od období neolitu.

Z dřívějších nálezů, dochovaných především ve sbírkách Národního muzea, je patrné, že zjištěné pohřebiště nepředstavuje ojedinělý doklad přítomnosti únětické kultury na katastru obce. Ze starších nálezových zpráv (NZ 2491/40, 5480/41, 1510/50, 2485/53, 1221/54, 480/74) vyplývá, že zde již dříve byly nacházeny památky této kultury, jde však pouze o jednotlivé nálezy artefaktů. Ve sbírkách Národního muzea, kam se dostaly především za přispění Č. Ryznera nebo J. Felcmana, jsou uloženy tyto předměty:

1. Nádobka (i. č. NM 15057): hruškovitá nádobka s malým dnem, baňatým tělem a vyšším, mírně prohnutým, zúženým hrdlem. Povrch drsný, hnědý až hnědožlutý, skvrnitý; (d/o/v: 27/54/69).
2. Nádobka (i. č. NM 6710): nádobka plynulé profilace s vejčitým tělem a vně vyhlým okrajem. Z okraje na rozhraní těla a nízkého hrdla bylo nasazeno menší ucho. Povrch hlazený, nerovný, černé barvy; (d/o/v: 50/112/110) (*Vokolek 2007*, 103, tab. 129:25).
3. Koflík (i. č. NM 47070): koflík s baňatým spodkem, lomem na výduti a prohnutým hrdlem, na němž je v jeho spodní části jedno svislé ucho, okraj je mírně vyhnutý ven. Povrch hlazený, hnědý, materiál jemný, plavený; (o/v: 65/80).
4. Koflík (i. č. NM 9188): profilovaný koflík s baňatým spodkem, prohnutým, mírně odsazeným hrdlem a ven vyhnutým okrajem. Jedno svislé ouško na hrdle sedící na lomu je částečně uraženo, nádobka je na spodku otlučena, dno porušeno. Povrch lesklý, černý; (o/v: 60/65) (*Vokolek 2007*, 103, tab. 129:26).
5. Koflík (i. č. NM 396568): profilovaný koflík s ostrou profilací, zvýrazněným odsazením hrdla na maximální výduti a ven vyhnutým okrajem. Jedno svislé ouško je umístěno na spodní polovině hrdla. Povrch lesklý, černý; (d/o/v: 35/88/77) (*Vokolek 2004*, 83, tab. 139:11).
6. Džbán (i. č. NM 9186): džbán s baňatým spodkem, prohnutým hrdlem a ven vyhnutým okrajem. Na hrdle jedno svislé ucho. Povrch lesklý, černý, pod hrdlem a na výduti zdobený trásňovým motivem; (d/o/v: 80/146/155) (*Vokolek 2007*, 103, tab. 129:24).
7. Džbán (i. č. NM 398016): džbán polokruhovitěho těla, s prohnutým hrdlem a ven vyhnutým okrajem. Na hrdle jedno svislé ucho. Povrch lesklý, černý, na výduti zdobený trásňovým motivem; (d/o/v: 62/116/104) (*Vokolek 2004*, 83, tab. 139:10).
8. Džbán (i. č. NM 9187): ostře profilovaný džbán s lomem na výduti a mírně prohnutým odsazeným hrdlem. Svislé ouško na hrdle pod okrajem a část okraje ulomeny. Povrch oranžově šedý; (d/o/v: 55/70/165) (*Vokolek 2007*, 103, tab. 129:23).
9. Amfora (i. č. NM 6717): vysoká štíhlá amfora plynulé profilace s vakovitým tělem a lehce vyhlým okrajem. V horní třetině výšky nasedají dvě prožlabená ucha, u spodního kořene opatřená plastickým půlobloukem. Povrch hlazený, nerovný šedočerné barvy; (d/o/v: 117/151/235) (*Vokolek 2007*, 103, tab. 129:28).
10. Únětická jehlice (i. č. NM 51562): bronzová jehlice s kuželovitou hlavicí s ouškem a s šavlovitě zahnutým koncem jehly. Hlavice je po obvodu zdobena svislými vrypy; (l: 91).
11. Náramek (i. č. NM 15303): neuzavřený drobný náramek ze slabého bronzového drátu kruhového průřezu, se zahrocenými konci. Povrch pokrývá tmavá patina; (P: 38).
12. Záušnice (i. č. NM 88464): spirála z bronzového drátu kruhového průřezu, s jedním koncem přeloženým do smyčky. Povrch pokrývá tmavozelená patina. Část drátu odlomena; (P/r: 46/2).
13. Záušnice (i. č. NM 15304): bronzová záušnice ze slabého dvojitého drátu, povrch pokryt hrubou patinou; (P:22).

U některých dalších nálezů z katastru obce Přemyšlení, u kterých se nedochovaly nálezové okolnosti a příslušnost do nálezových celků, je datování do únětické kultury nejisté. Jejich datování do starší doby bronzové nelze vyloučit a určitým, byť ne zcela spolehlivým vodítkem by mohly být poznámky ke katalogizačním kartám. Mezi nálezy starší doby bronzové z katastru obce tak mohou ještě náležet:

14. Nádobka (i. č. NM 15053): mírně deformovaná nádobka s nízkým baňatým tělem a odsazeným vyšším, téměř válcovitým hrdlem. Povrch nádoby hladký, šedočerný, skvrnitý; (d/o/v: 627/54/69).
15. Nádobka (i. č. NM 15054): miniaturní miskovitá nádobka se širším dnem a kónickými stěnami. Povrch hladký, hnědý; (d/o/v: 13/24/15).
16. Pohárek (i. č. NM 15055): pohárek se širším dnem a kónickými stěnami. Povrch hladký, šedočerný; (d/o/v: 38/65/52).
17. Pohárek (i. č. NM 15056): pohárek se širokým dnem, mírně prohnutými stěnami a rovně seříznutým okrajem, pod kterým je odlomen jeden pupík. Povrch hladký, hnědý až šedočerný, skvrnitý; (d/o/v: 62/64/60).
18. Nádobka (i. č. NM 15199): pohárek s téměř rovnými kónickými stěnami, nerovným okrajem a mírně nožkovitě

Obr. 1. Přemyslení, okr. Praha-východ. Umístění výzkumu (A) a rozsah zkoumané plochy s vyznačením rozsahu skryté plochy (B). Kresba Z. Kalfusová

odsazeným dnem. Povrch hnědočervený až šedočerný; (d/o/v: 32/56/42). – 19. Jehlice (i. č. NM 15256): kostěná jehlice s plochou terčovitou hlavicí s otvorem; (l: 89). – 20. Jehlice (i. č. NM 15257): kostěná jehlice s plochou lopatkovitou hlavicí s otvorem; (l: 70). – 21. Šídlo (i. č. NM 15258): zlomené kostěné šídlo, patrně dvojstranné. Jedna polovina čtyřhranného průřezu, druhá pravděpodobně kruhového; (doch. l: 68). – 22. Korálek (i. č. NM 15302): Plochý kamenný korálek z měkkého materiálu, s odřeným otvorem oválného průřezu; (Kp: 20).

S výjimkou jedné bronzové jehlice s hlavicí svinutou v očko, nalezené v roce 1931, která pochází z Beniesovy cihelny (NZ 234/31; dříve pozemek p. č. 140, v současnosti rozděleno na p. č. 140/1–9, po pravé straně silnice z Přemyšlení do Klecan), nebyla poloha jednotlivých nálezů bohužel zaznamenána.

Také v sousedním katastru nedalekých Klecan byly objeveny památky spojované s únětickou kulturou. Stejně jako v Přemyšlení však jde jen o jednotlivé nálezy (NZ 3254/39, 3175/41, 1723/88), případně sídlištní jámu (NZ 3463/52) nebo jednotlivé kostrové hroby (NZ 1027/47). Problematika starší doby bronzové na katastru Klecan včetně nejnovějších nálezů tří hrobů únětické kultury byla shrnuta v souvislosti s výzkumem v zahradě bývalého Klecanského zámku (*Ernée et al. 2011*).

Osídlení katastrů Přemyšlení a Klecan dobře kontrastuje s množstvím hlášených nálezů na dalších přiléhajících katastrech ke katastru Přemyšlení, a to obcí Zdiby a Brnky. Nálezy z katastru Zdib se omezují na několik dříve hlášených kamenných nástrojů z období neolitu a eneolitu a ojedinělé nálezy kultury se šňůrovou keramikou, kultury bylanské a laténského období. Z katastru obce Brnky jsou dosud hlášeny pouze nedochované a blíže neurčené nálezy pravěkého stáří učiněné v druhé polovině 19. století (*Sklenář 1992, 27*). V roce 1994 byla v ulici Na Brnky zdokumentována splachová vrstva obsahující materiál z období Ha D–LT A (výzkum J. Turek, NZ archiv ARÚ). Již jen z četnosti nálezů lze proto vyvozovat preferenci osídlených poloh a umístění lokalit v Přemyšlení a Zdibech v rámci možností nabízených širším mikroregionem.

Při vyhodnocení dochovaných únětických nálezů ze starších výzkumů a z muzejních sbírek můžeme konstatovat, že většina dřívějších nálezů spadá do staršího období únětické kultury, některé z nich však přísluší i klasické únětické kultuře. Nádoby č. 2 a 9 lze řadit k samým počátkům vzniku únětické kultury. Nálezy starší doby bronzové se v širším mikroregionu koncentrují na katastry Přemyšlení a Klecan.

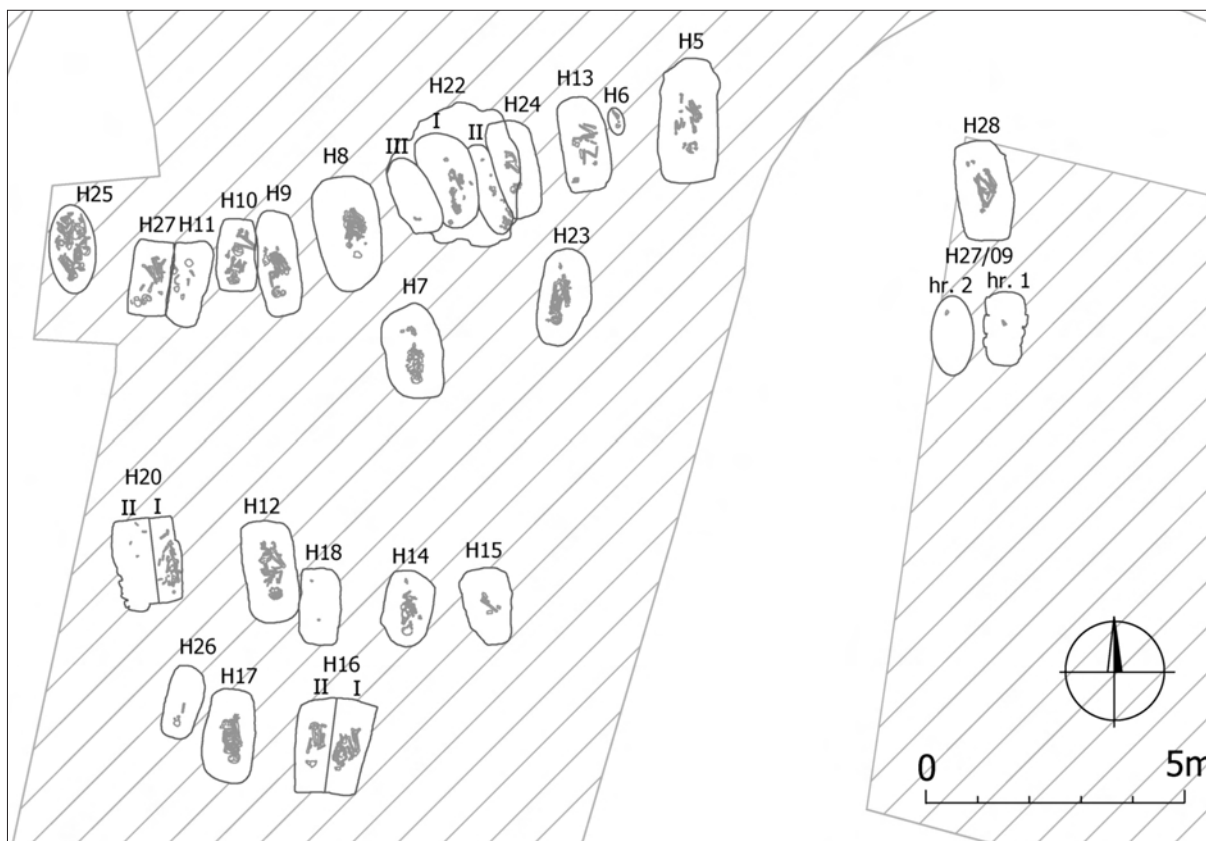
UMÍSTĚNÍ ZKOUMANÉHO POHŘEBIŠTĚ A PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Lokalita se nachází v severní části Přemyšlení (okres Praha-východ, Středočeský kraj), v poloze „U Cihelny“ (*obr. 1A*), východně od silnice Přemyšlení–Klecany. Osada Přemyšlení spadá pod obec Zdiby a nachází se zhruba 9 km severně od centra hlavního města Prahy. Asi 250 m jižním směrem od lokality protéká Přemyšlenský potok, který se po necelých 2 km západním směrem vlevá do současného toku řeky Vltavy. Lokalita se nachází v nadmořské výšce 270 m n. m. Od místa naleziště se terén mírně svažuje jižním směrem do údolí potoka (250 m n. m.), kde se v současné době nachází rybník. Mírný svah je patrný také směrem na západ, k břehům Vltavy, který prudce klesá až v těsné blízkosti řeky. Tímto směrem, asi v polovině vzdálenosti mezi lokalitou a řekou Vltavou, se nachází mírná skalnatá vyvýšenina „Černá skála“ (267 m n. m.). Přibližně 500 m severozápadním směrem pramení další potok směřující k Vltavě. Severně od lokality je kraj rovinný, jen východně se mírně zvedá svah do nadmořské výšky 300 m n. m. Této výšky dosahuje terén asi ve vzdálenosti 600 m od lokality, vyšší polohy se v blízkosti zkoumané plochy nevyskytují. Od nejbližšího známého a lokalizovaného pohřebiště únětické kultury v Klecanech je naleziště vzdáleno necelé dva kilometry, i když díky nelokalizovaným nálezům uchovávaným v muzejních sbírkách nelze vyloučit ani existenci bližšího pohřebiště.

Geomorfologicky spadá Přemyšlení do okrsku Zdibská tabule, který se rozkládá severně od Prahy podél pravého břehu Vltavy. Jedná se o plochou pahorkatinu se slabě rozčleněným erozně denudačním povrchem a rozsáhlými plošinami říční terasy. Přítomné jsou sprašové pokryvy a závěje, krátká, hluboce zaříznutá údolí odkrývají podloží křídových sedimentů. Typické jsou skalní stepi v údolí Vltavy (*Demek 2006*).

METODIKA VÝZKUMU

Výzkum Oblastního muzea Praha-východ v Brandýse nad Labem byl zahájen v září r. 2006 pod vedením Ivana Krutiny. Investorem výstavby jižní části obytné zóny Přemyšlení – V Remízkách byla firma ČMS Remízky, s. r. o. Zájmové území zasažené výstavbou tvořil polygon nepravidelně obdélného tvaru. Jeho osou byla páteřní komunikace (dnes ulice V Remízkách) o délce 330 m (šířka skrytého pásu cca

Obr. 2. Přemyslení, okr. Praha-východ. Plán pohřebiště únětické kultury. Kresba Z. Kalfusová

10 m), max. šířka sledovaného území dosahovala 158 m. Území zástavby nebylo zkoumáno plošně, byly odkryty dílčí plochy v prostorách komunikací a budoucích staveb RD. Celkový rozsah prozkoumaných ploch v letech 2006–2007 činil cca 9500 m² (obr. 1B). V letech 2008–2009 probíhaly na lokalitě již jen drobnější akce, související s postupnou individuální zástavbou rodinných domů na volných parcelách. V současnosti je obytná zóna již zcela zastavěna.

Při terénních pracích v souvislosti s výzkumem zasažené plochy byly ornice i podorničí strojově odebrány na úroveň sprašového podloží. Ornice o síle 30 cm byla slabě ulehlá, pod ní se nacházela středně ulehlá šedohnědá až černohnědá půda, která prakticky neobsahovala žádný archeologický materiál. Mocnost nadložních vrstev kolísala v závislosti na sklonu terénu v rozmezí 40–80 cm. Podloží bylo na celé zkoumané ploše homogenní, tvořila jej okrová spraš a sprašové hlíny, místy s příměsí jílu a vápenatých hrudek. Archeologické objekty byly rozpoznány a zkoumány po ručním začištění skrytých ploch od úrovně rozhraní půdního typu a podloží. Exkavace zahloubených objektů probíhala většinou po sektorech, výplň byla odebírána po vrstvách o síle 10 cm. Pozornost byla věnována především dokumentaci archeologických situací, s ohledem na okolnosti a charakter výzkumu byly doplňkové přírodovědné analýzy prováděny pouze cíleně a výběrově (odběr vzorků na paleobotanickou či pedologickou analýzu). Při výzkumu pohřebiště byl zájem věnován především pohřebnímu ritu, uspořádání pohřbu a hrobové jámy. Analýzy zapadající do běžného rámce pozorování, které lze u dané kultury sledovat i v širším okolí, nebyly prováděny víceméně z časových důvodů (např. petrografická analýza obložení hrobů, u kterého nebyly pozorovány odchylky od využití místně dostupných surovin; převažovalo využití jílovitých břidlic, buližníků, v několika případech bylo využito i křemence).

Celkem bylo v období 2006–2009 odkryto více než 450 zahloubených archeologických objektů, z nichž většina byla sídlištního charakteru. Nejpočetněji byly zastoupeny kulové jamky a jimi tvořené struktury (linie, žlaby), dále sídlištní jámy, velké, nepravidelně strukturované objekty (hliníky), z památek pohřební funkce jsou to kostrové hroby. Hustota větších zahloubených objektů (rozměr půdorysu větší než 1 m) byla na sledovaných plochách relativně nízká, větší hustota objektů byla patrná ve východní polovině lokality.

POPIS HROBŮ A NÁLEZŮ²**Hrob 5 (obr. 3A)**

Popis: Jáma byla přibližně obdélného půdorysu (243 × 113 cm) orientovaná ve směru S–J, se zaoblenými rohy, se svislými stěnami. Při kratších stranách bylo patrné rozšíření, které mohlo souviset s budováním výše uloženého pohřbu. V hloubce přibližně 10 cm pod úrovní skrývky se nacházelo v západní polovině objektu několik větších kamenů, které tvořily nepříliš zřetelnou strukturu. V JZ čtvrtině těsně u Z stěny hrobu mezi dvěma kameny se nacházely fragmenty lebky a v SZ čtvrtině u stěny zlomky dlouhých kostí končetin dítěte dle antropologického určení ve věku 4 až 8 let (jedinec I).³ Lze usuzovat, že pohřeb byl uložen v poloze hlavou k jihu.

Níže položený pohřeb (jedinec II) byl uložen v hloubce 30 cm od úrovně skrývky v hrobové jámě o rozměrech 190 × 113 cm. Pohřbený byl uložen ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k J, obličejem k V. Kolem kostry na dně hrobové jámy se nacházelo šest větších kamenů (dva u severní stěny, dva u jižní a dva u západní stěny) a v zásypu nad kostrou byly umístěny další dva kameny. Dlouhé kosti dolních a horních končetin a části lebky se zuby jedince II přibližně ve stáří 40–55 let se dochovaly ve fragmentárním stavu. Podle polohy dochovaných kostí je možné určit, že dolní končetiny zemřelého byly poměrně silně skrčené v kolenou a horní končetiny ohnuté v loktech. Neanatomické uložení levé stehenní kosti indikuje přítomnost dutého prostoru. Vzhledem k přítomnosti kamenů na dně hrobu je tak možné uvažovat o schránce z organického materiálu, např. dlabaném kmeni stromu, ve které byl mrtvý uložen. Schránka byla podepřena kameny, případný kryt byl poté zatížen dvěma kameny, které se nacházely v oblasti nad hrudníkem a nad pánví. Při kostech pravé horní končetiny před kostrou se nacházel kamenný nástroj (1), jeho příslušnost k pohřební výbavě však není zcela zřejmá a může se jednat o náhodnou intruzi ve výplni hrobu materiálem z dřívějších období, jak ukazuje ve srovnání s ostatními hroby i velké množství dalších fragmentů pravěké keramiky a sídlištního odpadu z období eneolitu až doby bronzové.

Nálezy:

1) škrabadlo vyrobené na čepeli z křemence typu Skršín opatřené vnitřní retuší na proximálním konci a s levostrannou bifaciální retuší, která nástroj zahrocuje k distálnímu konci (v/š/d: 1,3/2,9/7); obr. 3A:1. Příslušnost předmětu k výbavě hrobu není jistá.

2) valoun křemene tmavě hnědé barvy. Na povrchu nejsou patrné pracovní stopy; (max. prům./max. výška: 76/62).

Obsah výplně hrobu:

a) fragmenty keramiky spadající do období eneolit–doba bronzová (32 kusů);

b) fragmenty atypické pravěké keramiky (73 kusů);

Hrob 6 (obr. 4A)

Popis: Na úrovni skrývky se nacházely drobné fragmenty lebky (na jednom z nich je patrný nazelenalý otisk kovu) a kostí horních a dolních končetin. Jedná se o pozůstatky hrobu, který se nacházel nad úrovní skrývky a jehož výplň se nepodařilo rozeznat a nelze tak určit tvar ani rozměry hrobové jámy. Západním směrem, vedle fragmentů lidských ostatků, se nacházel shluk částí rozbité keramické nádoby (1) a zlomek předmětu z kovu (2) společně s větším kamenem, který mohl být součástí hrobové konstrukce.

Nálezy:

1) větší nádoba s širším, téměř kulovitým tělem a odsazením zvýrazněným nasazením hrdla. Tvar okraje a profil nádoby nedochován. Povrch jemný, hlazený, tmavě hnědé barvy; (d/m/o/v: 82/131/-/doch. 80); obr. 4A:1.

2) fragmenty deformované drátěné záušnice většího průměru vyrobené z dvojitého drátu kruhového průřezu se stočenými konci; (Zp/l/Zr: rek. 51/-/1,7); obr. 4A:2.

Obsah výplně v blízkém okolí zbytku skeletu:

13 fragmentů keramiky ÚK původně nejméně ze dvou dalších nádob;

a) 9 fragmentů jemné hlazené keramiky tmavě hnědé barvy pocházející z menší nádoby s odsazeným hrdlem a výrazně vyhlým okrajem (obr. 4A:a);

b) 4 fragmenty větší nádoby tmavého hlazeného povrchu, na jednom střepu patrné nasazení spodního kořene ucha (obr. 4A:b).

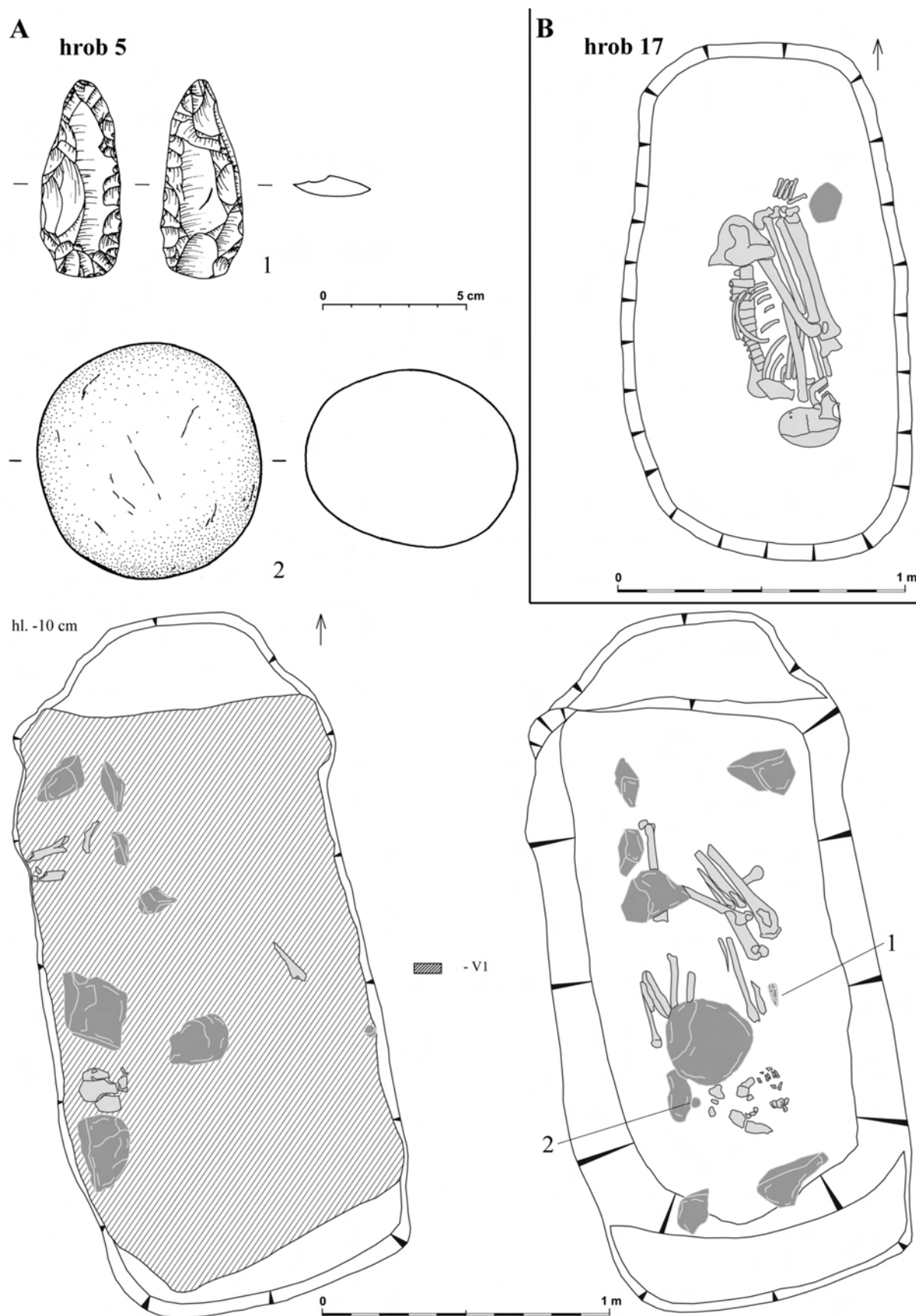
Hrob 7 (obr. 4B; 5)

Popis: Hrobová jáma nepravidelného půdorysu (184 × 111 cm) s téměř svislými stěnami, orientovaná ve směru S–J. Pod úrovní skrývky se v objektu nacházely větší kameny rozmístěné přibližně ve dvou řadách vedoucích rovnoběžně od jižní stěny do vzdálenosti 130 cm. Pod kameny v hloubce 25 cm pod úrovní skrývky se ve výplni hrobu vyrýsoval obrys schránky z organického materiálu obdélného půdorysu o rozměrech 155 × 60 cm. Odlišná výplň schránky dosahovala do hloubky 65 cm od úrovně skrývky, kde se nacházelo dno hrobové jámy s pohřbem a milodary. Uvnitř obrysu schránky, v blízkosti lidské kostry, která ležela na dně hrobové jámy, byly rozmístěny čtyři kameny – dva při západní stěně a dva při východní stěně jámy. Přímo nad kostrou se v zásypu hrobové jámy nacházelo několik dalších menších kamenů.

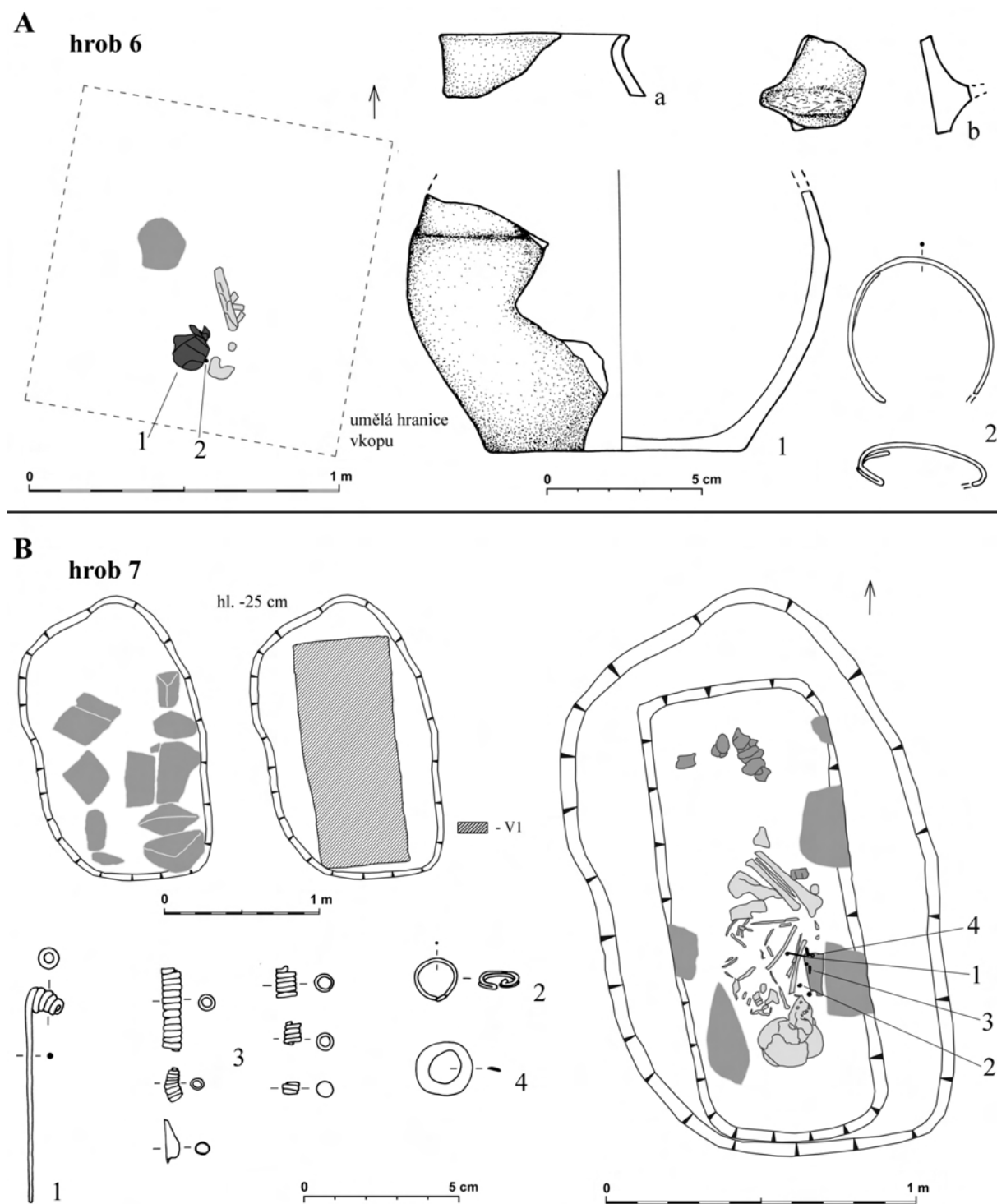
Na dně objektu, uvnitř obrysu schránky, se nacházela lidská kostra ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k J, obličejem k V. Podle antropologického určení se jednalo o kostru dítěte ve věku 7–12 let. Kostí dolních končetin byly skrčené v kolenou, stehenní kosti vzhledem k trupu ležely v ostrém úhlu. Kostí horních končetin ne-

2 **Použité zkratky při popisu metriky:** doch: dochovaná část; rek: rekonstruovaný rozměr; v: výška nádoby; d: průměr dna nádoby; m: průměr maximální výduti nádoby; o: průměr okraje nádoby; l: měřená/rekonstruovaná délka; h: průměr hlavice jehlice; j: průměr jehly v polovině délky; Zp: měřený/rekonstruovaný průměr záušnice; Zr: maximální průměr drátu záušnice; Sp: měřený/rekonstruovaný průměr spirálky; Sr: maximální průměr drátu spirálky; Tp: měřený/rekonstruovaný průměr trubičky; Tr: tloušťka plechu trubičky; Npmax: maximální průměr náramku; Npmin: minimální průměr náramku; Nt: maximální průměr těla náramku (drátěné náramky); Nl: výška vinutého náramku; M: hmotnost; Kp: maximální průměr korálku; Kr: průměr otvoru korálku.

3 Antropologické určení bylo převzato z antropologických posudků Chánová et al. 2013 a Dobisíková 2010.

Obr. 3. Přemyslení, okr. Praha-východ. Hroby 5 a 17. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová

Obr. 4. Přemyšlení, okr. Praha-východ. Hroby 6 a 7. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová, N. Košťová

byly dobře dochovány. S ohledem na uspořádání pohřbu lze usuzovat, že dítě bylo uloženo do hrobu ve schránce z organického materiálu, která byla zapuštěna do dna hrobové jámy a podepřena čtyřmi kameny. Kameny nalezené v zásypu hrobu sloužily částečně jako opora schránky (při V stěně hrobové jámy), částečně jako zatížení víka schránky.

Před tělem pohřbeného v blízkosti hrudníku se nacházela bronzová jehlice, hlavicí orientovaná k tělu (1), fragmenty záušnice (2), několik spirálovitých trubiček

z bronzového drátku (3), kovový kroužek (4) a zvířecí lopatka. Uvnitř schránky, v severní části hrobu pod nohama pohřbeného, se nacházely zvířecí kosti (obratle), několik dalších zvířecích kostí bylo těž roztroušeno u lidské kostry poblíž holenní kosti.

Nálezy:

1) jehlice se spirálovitou hlavicí. Hlavice je složena ze čtyř levotočivě vinutých závitů (délka vinutí hlavice 9,6); (1/h/j: 70/7,8/2); obr. 4B:1.

2) fragment záušnice, pravděpodobně se zpětnou klíč-

kou, stočené z dvojitého drátu kruhového průřezu; (Zp/1/Zr: 13,2/-/1,2); obr. 4B:2.

3) tři fragmenty kovových spirálek pravotočivě svinutých z drátu kruhového průřezu; (Sp/1/Sr: 7,4-6,5-5,5/6,5-7,2-10,8/1,6-1,5-1,7). Fragment pravotočivé měděné spirálky stočené z drátu kruhového průřezu navinuté na tenké kovové vložené trubičce; (Sp/1/Sr: 5,6/4,1/1,3). Kovová spirálka pravotočivě svinutá z mírně zploštělého drátu; (Sp/1/Sr: 6,5/26,5/1 × 1,5). Fragmenty kovové trubičky stočené z tenkého plechu; (Tp/1/Tt: 4,7/ doch. 12,2/0,5), obr. 4B:3.

4) plochý kovový lité kroužek v jednom místě s patrným zeslabením, které vykazuje odlišný charakter koroze. Jedná se pravděpodobně o nášivku, závěsek či přezku, která byla přichycena v místě zeslabení. Max průměr kroužku vnější/vnitřní: 18,3/11,6; max. tloušťka 2,2; obr. 4B:4.

Výplň hrobu:

- a) 25 fragmentů atypické pravěké keramiky;
- b) 1 fragment keramiky, který je možné obecně řadit do doby bronzové.

Hrob 8 (obr. 6A; 7-8)

Popis: Oválná hrobová jáma (222 × 126 cm) orientovaná ve směru S-J s téměř svislými stěnami, které ostře přecházely v poměrně rovné dno nacházející se v hloubce 28 cm od úrovně skrývky. Na dně jámy byly rozmístěny kameny přibližně ve dvou rovnoběžných řadách ve směru S-J. Vzdálenost obou řad kamenů je přibližně 45 cm.

Mezi řadami kamenů se nacházely lidské kosti pocházející ze skeletů dvou dospělých jedinců (I, II) položených na sobě ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu. Dolní končetiny obou jedinců byly silně skrčené v kolenou a poměrně těsně vměstnané mezi řady kamenů. Kosti ležely v anatomickém pořádku. Spodní část trupu, navazující na kosti pánve výše uložené jedince (I), byla také v anatomickém pořádku. Na těchto obratlích ležely neuspořádaně další obratle. V anatomickém pořádku ležely ještě kosti jedné levé horní končetiny, jejíž pažní kost se nacházela rovnoběžně s páteří a dále byla ohnuta v lokti do pravého úhlu. Zdá se, že ostatní kosti horních končetin jsou odsunuty níže k pánvi. Z náleзовé situace nelze vyčíst, zda oba jedinci byli do hrobu vloženi současně, nebo byl výše položený jedinec (I) do hrobu vložena s časovým odstupem. Těla byla položena mezi kamenné řady, mohla být ovšem také uložena ve schránce z organického materiálu, jejíž podélné stěny pak byly při dně hrobové jámy podepírány řadami kamenů. Doklady schránky nebyly zjištěny, uspořádání koster obou jedinců, které nejeví výrazné anatomické odlišnosti, mohou ukazovat na uložení těl v organické schránce nebo na uložení obou pohřbů současně či s nevelkým odstupem tak, že ještě nedošlo k výraznému narušení měkkých tkání dříve pohřbeného.

Do hrobu, případně do schránky, v prostoru za hlavou byla umístěna keramická nádoba (1). Byla poměrně výrazně nakloněná směrem ke kostře. Druhá keramická nádoba (2) byla uložena před předpokládaným hrudníkem pohřbených. Mezi těmito nádobami se nacházel větší keramický střep (a). Mezi stehenními kostmi a kostmi pánve se nacházela malá keramická nádobka (3). Při vybírání byla ve výplni zjištěna kovová trubička (4), původně uložená v okolí horních partií pohřbených.

Obr. 5. Přemyslení, okr. Praha-východ. Hrob 7.

Foto I. Krutina

Přiradit jednotlivé milodary pohřbeným jedincům důvodně na základě náleзовé situace nelze.

Nálezy:

- 1) hlubší mísa s výrazně vně vyhlým okrajem a vodorovným páskovým lehce hraněným uchem umístěným na maximální výduti. Povrch tmavě šedohnědý, jemně hlazený; (d/m/o/v: 72/146/170/104); obr. 6A:1.
- 2) hlubší mísa s odsazeným hrdlem a s vodorovným páskovým lehce hraněným uchem umístěným na maximální výduti. Povrch tmavě šedohnědý, jemně hlazený; (d/m/o/v: 54/114135/90); obr. 6A:2.
- 3) menší soudkovitá nádobka. Povrch tmavě šedohnědý, jemně hlazený; (d/m/o/v: 42/53/40/49); obr. 6A:3.
- 4) deformovaný fragment spirálky pravotočivě stočené z tenkého pásku obdélného průřezu; (Sp/1/Sr: rek.6/-/0,6 × 2,6); obr. 6A:4.

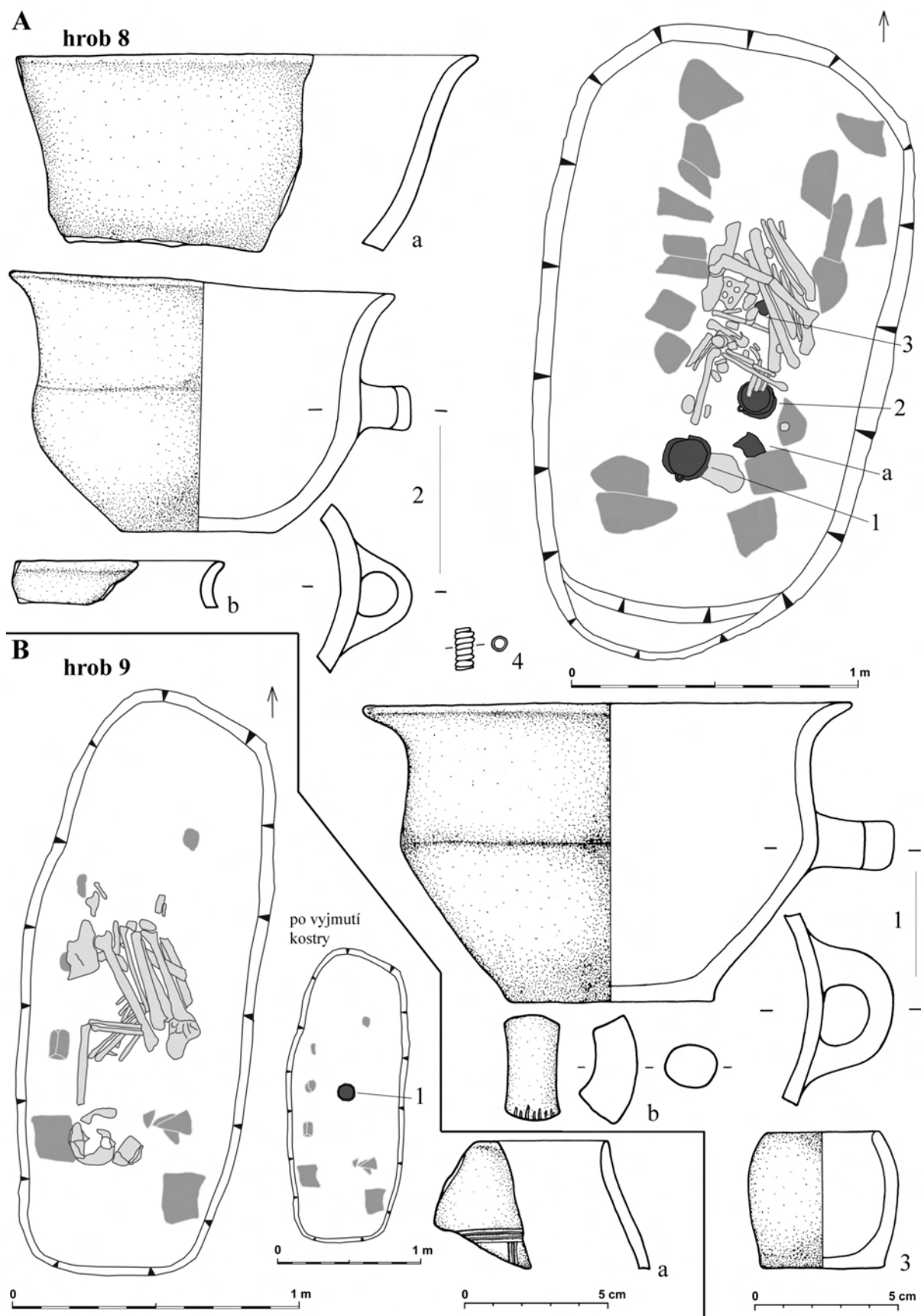
Výplň hrobu:

49 fragmentů pravěké keramiky původem nejméně z 5 nádob.

- a) část okraje mísy s nálevkovitě rozevřenými stěnami a vně vyhnutým okrajem. Střep nerovnoměrné tloušťky, povrch jemně hlazený, barva šedo-hnědá; obr. 6A:a;
- b) 7 fragmentů ÚK pravděpodobně pocházející z jedné nádoby; obr. 6A:b;
- c) 14 fragmentů obecně zařaditelných do doby bronzové;
- d) 27 fragmentů atypické pravěké keramiky;
- e) 12 fragmentů kostí zvířecích.

Hrob 9 (obr. 6B; 7)

Popis: Oválná až obdélná hrobová jáma (206 × 82 cm) orientovaná ve směru S-J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno umístěné v hloubce 10 cm od

Obr. 6. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Hroby 8 a 9. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová, N. Košťová

Obr. 7. Přemyšlení, okr. Praha-východ. Hroby 8 a 9. Foto I. Krutina

úrovně skrývky. Na dně objektu bylo uloženo několik kamenů, čtyři z nich se nacházely v poměrně pravidelných rozestupech cca 20 cm podél západní stěny hrobu. Další čtyři kameny pak ležely na ose rovnoběžné s první kamennou řadou, ve vzdálenosti asi 30 cm od ní. Vyjma nejjížněji položených byly použity kameny spíše menší velikosti.

Na dně objektu mezi kameny byly uloženy dva lidské skelety. Stratigraficky výše umístěný skelet (I) byl uložen ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, pohledem k východu. Kostí dolních končetin byly silně skrčené v kolenu a přitažené k tělu. Levá pažní kost ležela rovnoběžně s trupem, paže byla ohnutá v lokti do pravého úhlu. Pravá pažní kost ležela šikmo, ze své původní polohy poněkud posunutá severním směrem, paže byla v lokti ohnutá v ostrém úhlu, kosti předloktí pak od lokte směřovaly šikmo k levé pažní kosti tak, že vedly spodem pod kostmi levého předloktí. Lebka ležela v anatomické poloze na pravém spánku, obličejem k východu. Podle antropologického určení se jednalo o dospělého jedince, určeného jako muž, u kterého došlo ještě za života ke ztrátě všech zubů. Zachovalost antropologického materiálu původem z níže uloženého druhého, též dospělého jedince (II) byla velmi špatná, dochovaly se pouze fragmenty lebky a části horních a dolních končetin. Dolní končetiny byly též silně skrčené v kolenu a přitažené k tělu. Není možné určit, jestli oba jedinci byli pohřbeni současně, vzhledem k odlišné dochovalosti skeletů se lze ale domnívat, že výše položený jedinec byl do hrobu pohřben až s časovým odstupem. Do hrobové jámy mohli být oba uloženi, případně jen jeden z nich, ve schránce z organického materiálu, jejíž pozůstatky nebyly zjištěny, ale na jejíž přítomnost mohou odkazovat kameny na dně hrobové jámy, které mohly sloužit jako její opora.

Pod kostmi dolních končetin se nacházela rozbitá keramická nádoba (I) uložená do hrobu spíše v kontextu pohřbu níže uloženého jedince (II).

Obr. 8. Přemyšlení, okr. Praha-východ. Hrob 8. Detail sklonu nádoby. Foto I. Krutina

Nálezy:

1) menší kónická miska s rovným okrajem a čtyřmi plastickými výčnělky symetricky umístěnými na tělo mísy pod okrajem (nádoba byla v průběhu výzkumu zcizena).

Výplň hrobu:

Výplň hrobu obsahovala 8 fragmentů keramiky původem nejméně ze čtyř nádob.

- a) 3 fragmenty keramiky ÚK pravděpodobně z jedné nádoby, jeden okraj opatřen třásňovou výzdobou svazkem tří rytých linií, povrch hlazený, šedohnědé barvy; *obr. 6B:n*;
 b) 5 fragmentů atypické pravěké keramiky.

Hrob 10 (*obr. 9A*)

Popis: Obdélná hrobová jáma (140 × 80 cm) orientovaná ve směru S–J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 6 cm pod úrovní skřívky.

Na dně objektu ležela lidská kostra (I) ve skrčené poloze na pravém boku hlavou k jihu, obličejem k východu. Kostí dolních končetin ohlé v kolenou, stehenní kosti vzhledem k trupu ležely přibližně v pravém úhlu. Obě pažní kosti ležely rovnoběžně podél hrudníku, polohu předloktí vzhledem ke špatně zachovalosti nelze určit. Kostí trupu byly dochovány minimálně, špatně dochovaná lebka ležela v anatomické poloze na pravém spánku, obličejem k východu.

Dle antropologického posudku byl v hrobě uložen jedinec (I) ve věku 21 až 53 let, pohlaví nebylo možné stanovit. Mezi kostmi pohřbeného jedince bylo nalezeno ještě pět fragmentů kostí nedospělého jedince (II) a lze tak usuzovat, že hrob původně též obsahoval i pohřeb dítěte.

Před kosterou v úrovni hrudníku se nacházely dvě keramické nádoby (1, 2) rozbité na větší množství malých fragmentů.

Nálezy:

1) džbáněk s kulovitým tělem, výrazně vyhlým okrajem a s páskovým uchem umístěným na plecích nádoby. Džbáněk je zdoben v polovině plecí svazkem tří vodorovných rytých linií, které jsou součástí třásňové výzdoby svazky čtyř linií svislých. Povrch je hlazený, šedohnědé barvy; (d/m/o/v: 70/150/150/158); *obr. 9A:1*.

2) nezdobená keramická nádoba, pravděpodobně džbáněk vakovité profilace těla s výrazně vně vyhlým okrajem. Ucho nedochováno. Povrch hlazený, šedohnědé barvy; (d/m/o/v: 44/102/88/81); *obr. 9A:2*.

Výplň hrobu:

- a) 10 fragmentů atypické pravěké keramiky;
 c) 7 fragmentů zvířecích kostí.

Hrob 11 (*obr. 9B*)

Popis: Mělká obdélná hrobová jáma (170 × 77 cm) orientovaná ve směru S–J, jejíž dno se nacházelo 4 cm pod úrovní skřívky. Na dně hrobové jámy v JZ rohu ležel větší kámen.

Po dně objektu byly roztroušeny kosti. Z polohy lebky a zlomků dlouhých kostí je možné usuzovat, že pohřbený byl uložen pravděpodobně hlavou k jihu. Dle antropologického posudku byl v hrobě uložen dospělý muž.

Při západní stěně se nacházely zbytky větší keramické nádoby (1).

Nálezy:

1) část většího dvojkónického hrnce s vyhlazenými plecemi a hrdlem a se zdrsňenou spodní částí s náznaky prstování. Přibližně v polovině vyhlazené části je rozhraní hrdla a plecí z výrazně poměrně masivní vodorovnou plastickou lištou, která je přerušena jedním malým vodorovným páskovým ouškem. Nádoba je dochována pouze z jedné poloviny a nelze určit, zda toto ouško nebylo umístěno symetricky i na druhé straně hrnce. Povrch v horní části hlazený leštěný šedohnědé

barvy, který ve zdrsňené části přechází do hnědookrových odstínů; (d/m/o/v: 114/232/174/230); *obr. 9B:1*.

Výplň hrobu:

- a) 14 fragmentů keramiky náležící do období eneolitu až starší doby bronzové;
 b) 4 fragmenty atypické pravěké keramiky.

Hrob 12 (*obr. 10A*)

Popis: Obdélná hrobová jáma (198 × 100 cm) se zaoblenými rohy, orientovaná ve směru S–J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 21 cm pod úrovní skřívky. Na dně objektu se nacházelo šest kamenů, uspořádaných do dvou rovnoběžných řad vedoucích od severu k jihu. V každé řadě byly tři kameny rozmístěné v pravidelných rozestupech ve vzdálenosti cca 30 cm od sebe. Obě řady byly tedy dlouhé přibližně 115 cm. Západní řada se od západní stěny nacházela ve vzdálenosti 10 až 20 cm, východní řada kamenů od východní stěny hrobové jámy přibližně ve stejné vzdálenosti, mezi řadami se nacházel prostor široký asi 30 cm.

Na dně hrobové jámy, v prostoru mezi řadami kamenů, ležela špatně dochovaná lidská kostra ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k východu. Kostí dolních končetin byly silně ohnuté v kolenou, vzhledem k trupu ležela pravá stehenní kost v ostrém úhlu, levá v pravém úhlu. Lebka byla rozdrčená na malé fragmenty zřejmě proto, že v zásypu nad lebkou ležel velký kámen. Je pravděpodobné, že pohřeb byl uložen ve schránce z organického materiálu, jejíž doklady nebyly nalezeny, ale o jejíž přítomnosti mohou svědčit kameny na dně objektu. Ty mohly sloužit jako její opora. Obdobně nad hlavu zemřelého, na víko uvažované schránky, byl položen velký kámen. Podle antropologického určení byl do hrobu uložen jedinec ve věku 20–50 let. Hrob neobsahoval žádné dochované přídavky.

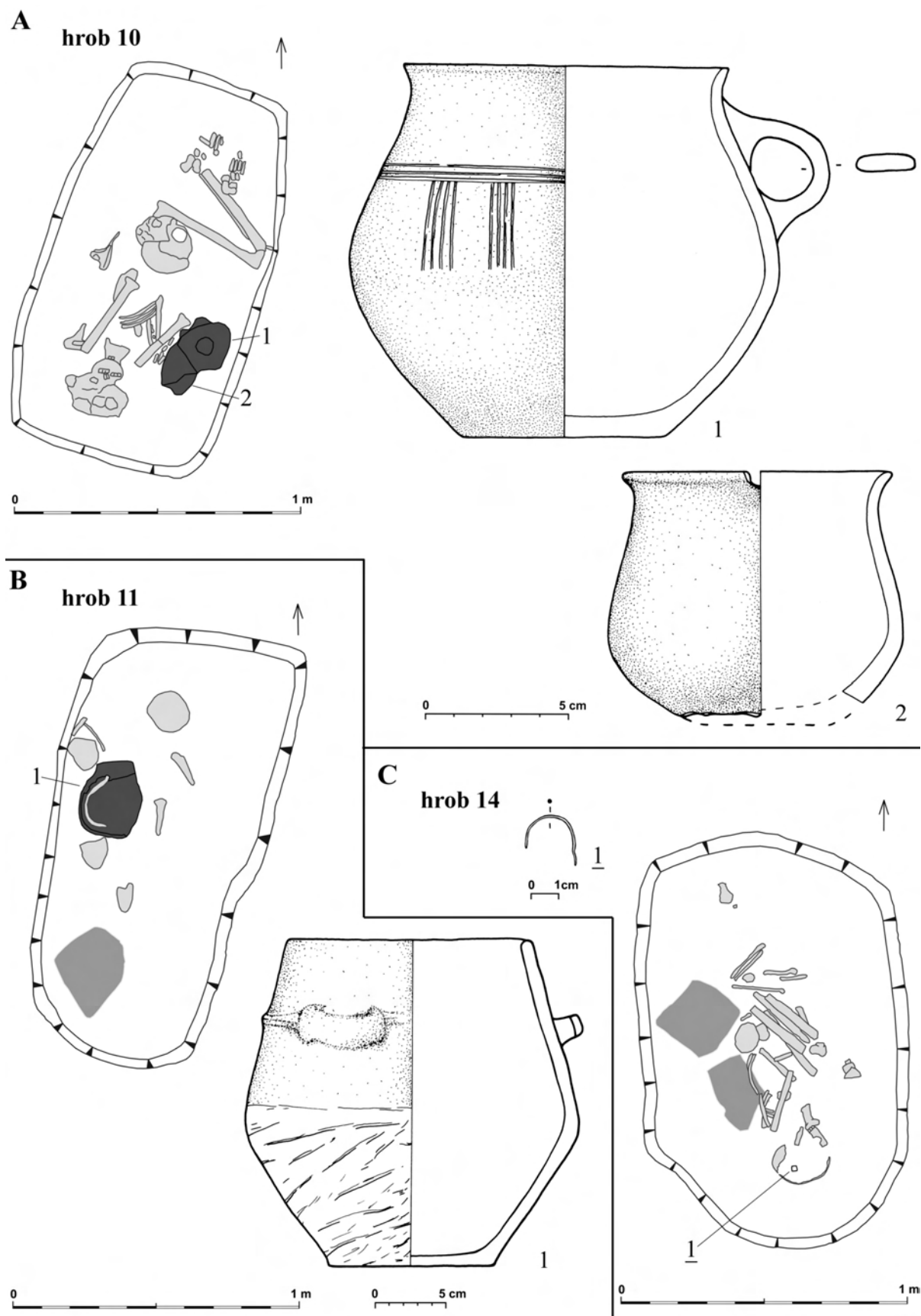
Výplň hrobu:

- a) 2 fragmenty atypické pravěké keramiky.

Hrob 13 (*obr. 10C*)

Popis: Na úrovni skřívky byla zjištěna špatně dochovaná lidská kostra (I) ve skrčené poloze na pravém boku hlavou k jihu. Podle nezřetelně barevně kontrastní výplně, která byla patrná v úrovni skřívky kolem kostry, je možné předpokládat obdélný až oválný půdorys hrobové jámy o rozměrech 184 × 90 cm. Kostí dolních končetin byly poměrně volně ohnuté v kolenou, stehenní kosti vzhledem k trupu ležely přibližně v pravém úhlu. Obě pažní kosti byly uloženy rovnoběžně podél nedochovaného hrudníku, každá z jedné strany. Kostí levé horní končetiny byly dále ohnuté v lokti v ostrém úhlu. Kostí pravé horní končetiny byly ohnuté v lokti v tupém úhlu, loketní kost poté směřovala směrem ke špatně dochované pánvi. Do prostoru mezi stehna a tělo byla postavena keramická nádoba (1). Na původním místě lebky byly pouze drobné fragmenty spodní čelisti a několik zubů, další fragmenty lebky a zuby se nacházely ve vzdálenosti asi 40 cm JZ směrem v rohu předpokládané hrobové jámy.

Dle antropologické zprávy hrob obsahoval ostatky dvou jedinců. Prvý jedinec (I), jehož polohu v hrobě se podařilo dokumentovat, byl pohřben ve věku 24–35 let. Z druhého jedince (II) neurčeného pohlaví a stáří se dochovaly pouze některé fragmenty lebky a 5 zubů a os-

Obr. 9. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Hroby 10, 11 a 14. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová, N. Košťová

tatky tohoto jedince lze identifikovat se skupinou kostí v rohu hrobové jámy.

Nálezy:

1) únětický koflík s nasazením hrdla přibližně v třetině výšky nádoby a s kulovitou spodní částí těla. Povrch hlazený, leštěný, tmavě šedošedé barvy; (d/m/o/v: 40/92/76/65); obr. 10C:1.

Výplň hrobu:

a) větší fragment ÚK pocházející z hrdla nádoby s širším jazykovitým pupkem umístěným pod okrajem, povrch hlazený, hnědé barvy; obr. 10C:a;

b) 7 ks zvířecích kostí

Hrob 14 (obr. 9C)

Popis: Oválná hrobová jáma (148 × 94 cm) orientovaná ve směru S–J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 17 cm od úrovně skrývky. Na dně jámy ležely vedle sebe ve směru S–J při západní stěně dva větší kameny.

Kameny respektovaly umístění kostry dítěte ve věku 4–8 let, uložené na dně hrobové jámy ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k východu. Kostí dolních končetin byly silně ohnuté v kolenou a přitažené k tělu, kosti horních končetin neležely v anatomické poloze. Jedna horní končetina ležela v místech hrudníku, ovšem kosti nebyly uloženy v anatomickém sledu. Kostí druhé horní končetiny a klíční kost ležely na místě nedochovaných chodidel. Kameny mohly sloužit jako opora případné schránky z organického materiálu, která se nedochovala, čemuž by nasvědčovaly i některé dislokace kostí a silné přitažení dolních končetin k tělu. Pod lebku na pravém spánku se nacházela kovová záušnice (1).

Nálezy:

1) částečně deformovaná menší náušnice vyrobená z drátku se ztenčenými konci; (Zp/1/Zr: 16/-/1); obr. 9C:1.

Výplň hrobu:

a) fragment zvířecí kosti.

Hrob 15 (obr. 10B)

Popis: Hrobová jáma byla přibližně oválného půdorysu o délce 150 cm s orientací delší osy ve směru S–J. Jáma se směrem k severu postupně rozšiřovala, v jižní polovině dosahovala šířky 68 cm, v severní polovině pak 96 cm. Kolmé stěny ostře přecházely v rovné dno, které se nacházelo v hloubce 50 cm od úrovně skrývky. Na dně hrobové jámy ležely při východní stěně čtyři kameny, přičemž dva krajní byly výrazně menší. Samostatně ležící velký kámen se nacházel v SZ rohu hrobové jámy.

Na dně hrobové jámy byly uloženy pozůstatky velmi špatně dochované lidské kostry (I). Zbytky kostí ležely přibližně ve středu hrobové jámy, v jižní polovině jámy se nacházely lidské zuby. Z fragmentů kostí lze usuzovat, že mrtvý byl do hrobové jámy uložen v poměrně silně skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu. Je možné uvažovat o přítomnosti nedochované schránky z organického materiálu k uložení pohřbu.

Asi 4 cm před předpokládanou horní částí trupu pohřbeného se nacházela dnem vzhůru spodní část keramické nádoby (1) a drobný fragment bronzové spirálky (4), za zády se nacházely dvě bronzové ozdoby (2–3), od sebe vzdálené asi 10 cm ve směru S–J. Další dva fragmenty bronzové ozdoby (5–6) byly nalezeny poblíž předpokládaných beder dochovaných zbytků pohřbeného je-

dince (I). Podle antropologické zprávy hrob obsahoval dva druhy chrupu, přičemž jeden byl dětský (II). Lze usuzovat, že v hrobové jámě byli uloženi dva jedinci. Z rozmístění nálezů v hrobové jámě lze rekonstruovat, že k výbavě nedospělého jedince (II), který byl uložen ve stejné hrobové jámě v umístění za zády jedince s částečně dochovanými dlouhými kostmi, přísluší výbava bronzů 2–6.

Nálezy:

1) spodní část hmoždířovité nádoby zdobená šikmými vpichy u dna nádoby a jedním svazkem tří rytých vodorovných linií na těle nádoby. Svazek vodorovných linií je na jednom místě přerušen vertikální výzdobou dvěma oboustranně obrvenými pásky šikmo vedenými vpichy. Jeden z pásků je vyplněn vpichy, druhý pásek vyplňují šikmé otisky tenkého hrotu. Povrch hlazený, okrové barvy; (d/m/o/v: 107/107/-/-); obr. 10B:1; 21.

2) zlomek kovové spirálky (neměř.); obr. 10B:2.

3) silně korodované fragmenty záušnice se zpětnou klíčkovou stočené z dvojitého drátu kruhového průřezu; (Zp/1/Zr: rek. 11,2/-/2); obr. 10B:3.

4) zlomek kovové trubičky (neměř.); obr. 10B:4.

5) fragment pravotočivé měděné spirálky stočené z drátu kruhového průřezu navinuté na tenké kovové vložené trubičce; obr. 10B:5.

6) dva fragmenty pravotočivé měděné spirálky stočené z drátu kruhového průřezu navinuté na tenké kovové vložené trubičce, které jsou spolu spojeny korozí; (Sp/1/Sr: 6,5/11,6/1,8). Deformovaný fragment spirálky pravotočivě stočené z tenkého páska obdélného průřezu; (Sp/1/Sr: rek. 6/ /0,6 × 2,6); obr. 10B:6.

Výplň hrobu:

a) 16 fragmentů atypické pravěké keramiky, povrch některých značně erodovaný.

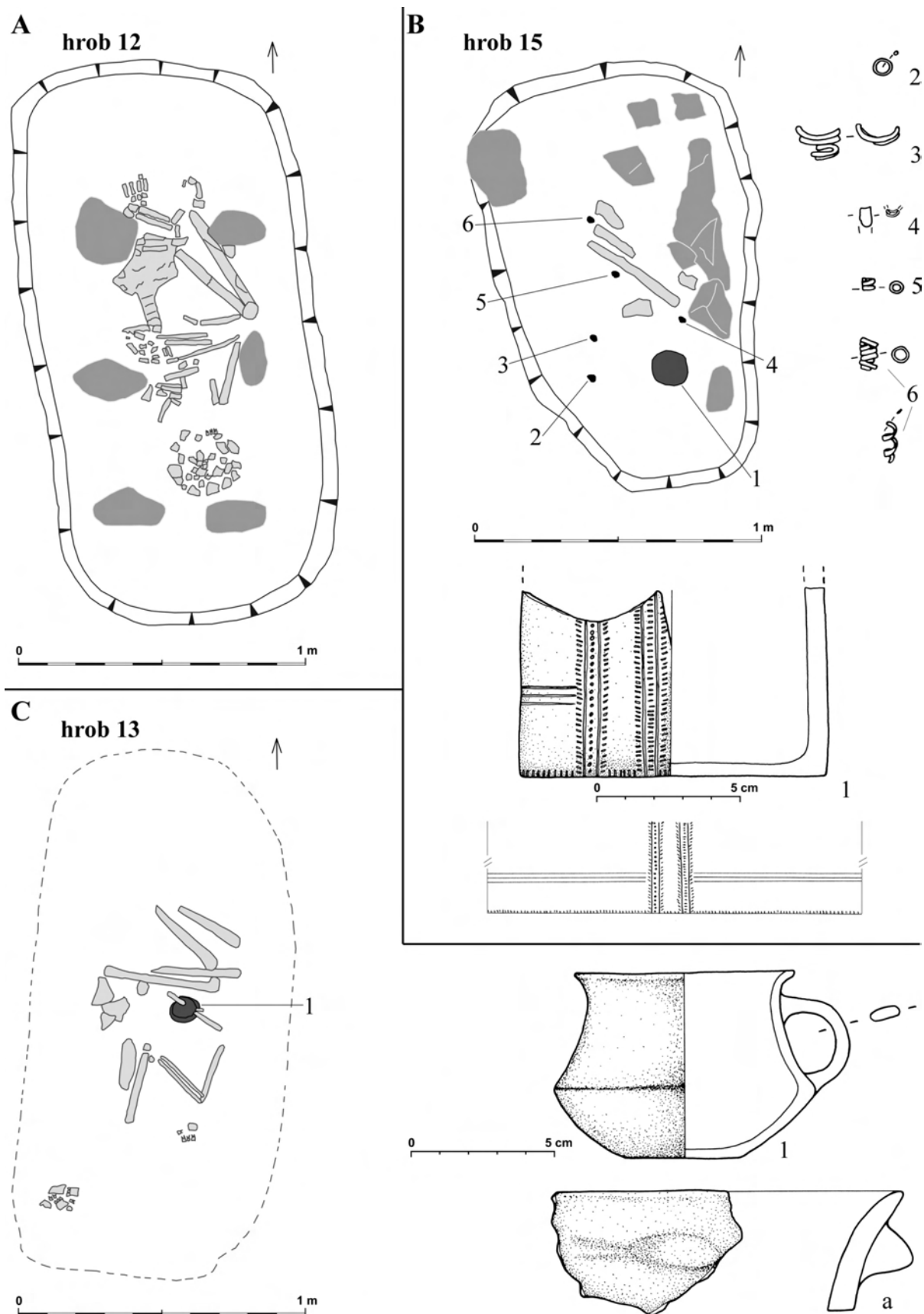
Hrob 16 (obr. 11A)

Popis: Velká hrobová jáma přibližně obdélného půdorysu (137 × 184 cm) byla orientovaná ve směru S–J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 7 cm od úrovně skrývky.

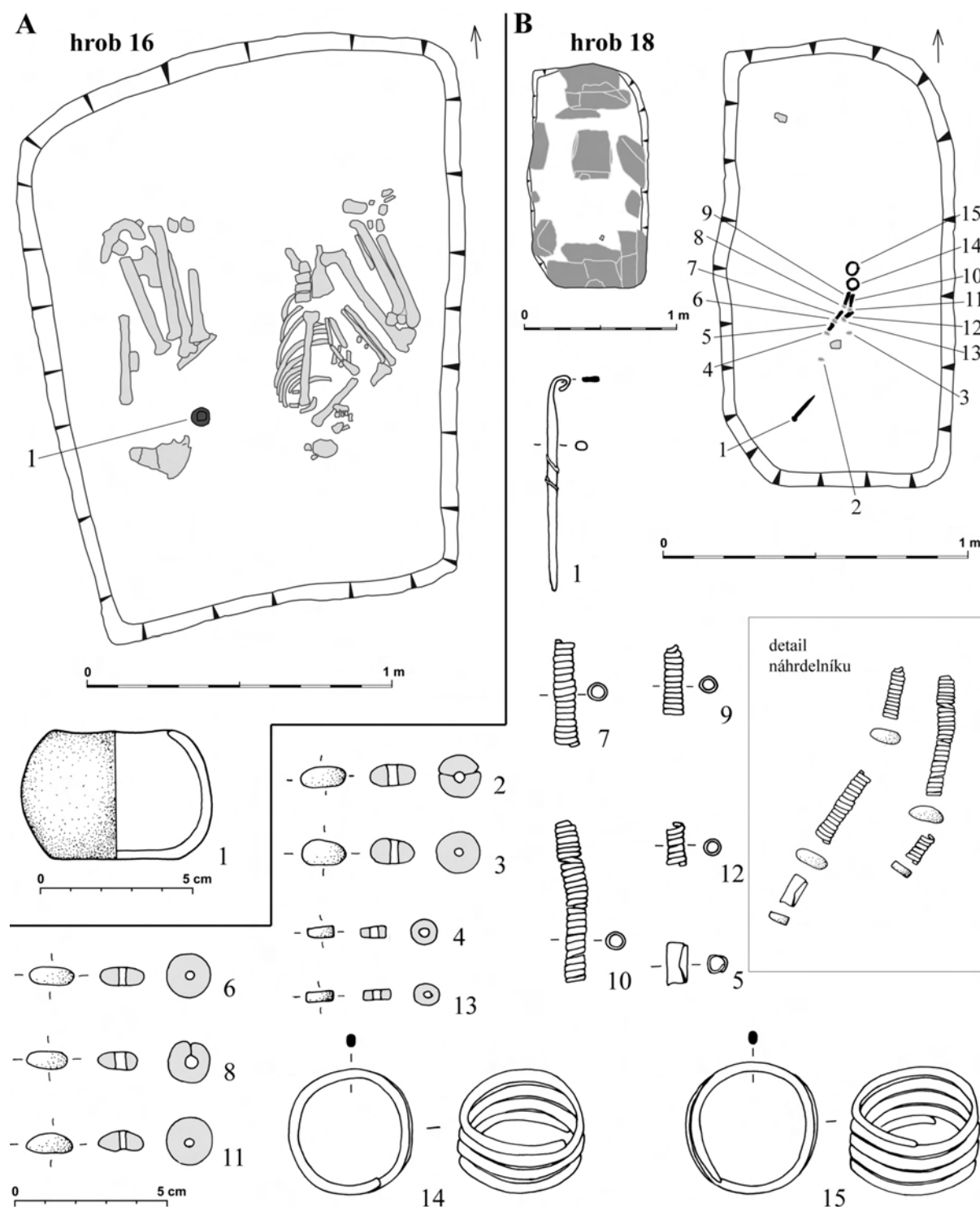
Na dně hrobové jámy ležely vedle sebe dvě lidské kostry (I, II) ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k východu ve vzájemné vzdálenosti asi 20 cm. Východně umístěná kostra (I) byla lépe zachovaná. Kostí dolních končetin byly silně ohnuté v kolenou, stehenní kosti vzhledem k trupu ležely v ostrém úhlu. Levá pažní kost ležela na kostech hrudníku rovnoběžně s trupem, dále byla horní končetina ohnutá v lokti v ostrém úhlu, kosti předloktí směřovaly před obličej. Zlomená pravá pažní kost ležela šikmo před kostrou hrudníku. Pravá ruka byla ohnutá v lokti přibližně do pravého úhlu a kosti předloktí ležící rovnoběžně vedle kostí předloktí levé ruky směřovaly do klína. Z fragmentů lebky je patrné, že lebka ležela v anatomické poloze na pravém spánku, obličejem k východu.

Kostra II byla hůře dochovaná. Dobře patrné byly dlouhé kosti dolních končetin, které byly silně ohnuté v kolenou a přitažené k tělu. Pravá pažní kost ležela v anatomické poloze rovnoběžně s předpokládaným trupem. Z lebky byla dochovaná horní část, která ležela v anatomické poloze na pravé straně. V prostoru před lebku pohřbu II se nacházela malá keramická nádobka (1).

Z nálezové situace nelze jednoznačně určit, zda pohřby proběhly současně, nebo zda byli zemřelí pochováni

Obr. 10. Přemyslení, okr. Praha-východ. Hroby 12, 13 a 15. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová, N. Košťová

Obr. 11. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Hroby 16 a 18. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová, N. Košťová

postupně. Dle antropologické zprávy zemřel východně umístěný jedinec I ve věku 25–84 let, druhý jedinec II byl pohřben ve věku 45–84 let. Stanovit pohlaví u obou pohřbených jedinců kvůli špatnému zachování kostí nebylo možné.

Nálezy:

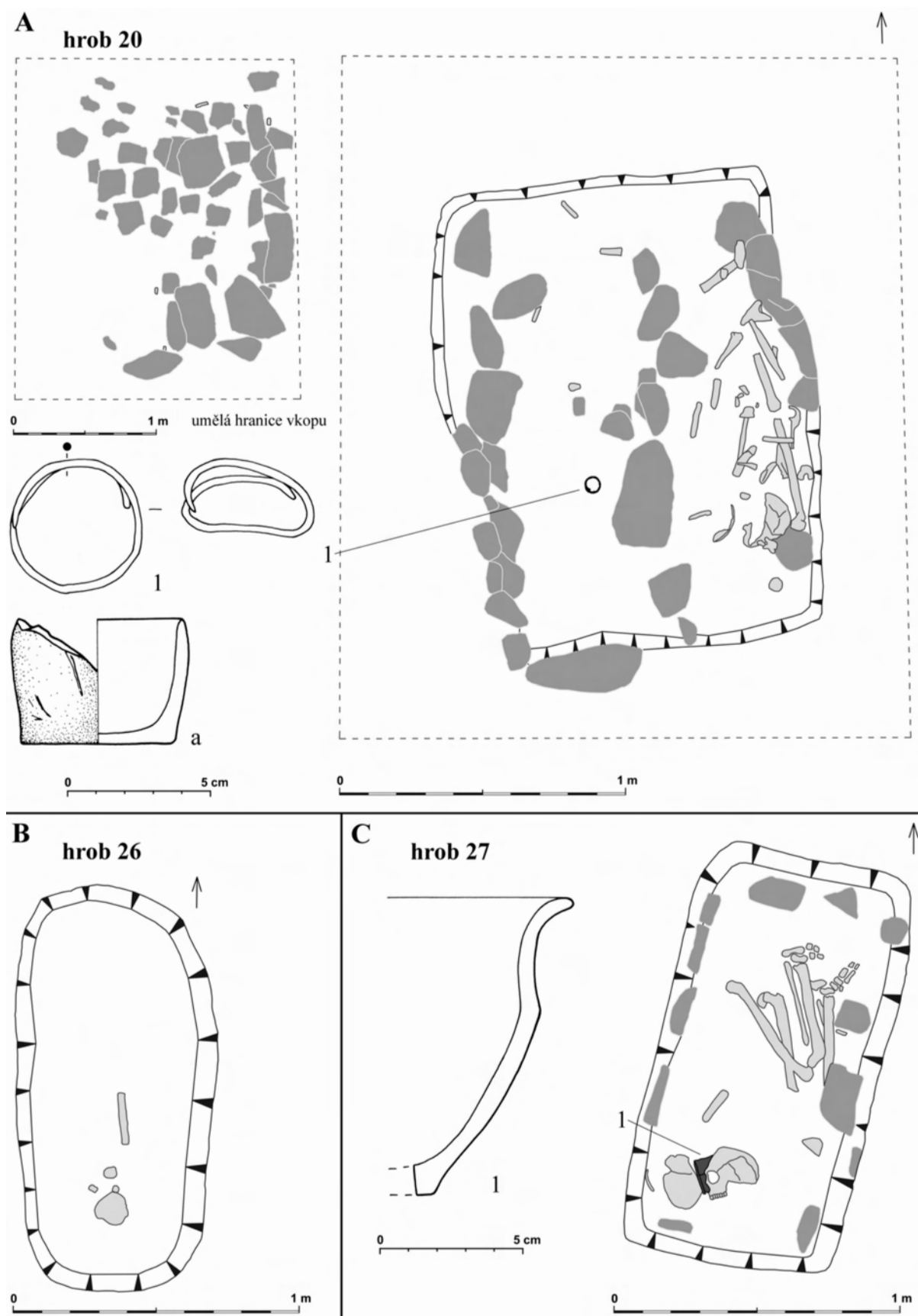
1) nízká soudkovitá nádobka, povrch hrubě, nepravidelně hlazený, barva tmavě hnědošedá; (d/m/o/v: 43/32/37/42); obr. 11A:1.

Výplň hrobu:

a) 2 fragmenty atypické pravěké keramiky.

Hrob 17 (obr. 3B)

Popis: Nepravidelně oválná hrobová jáma (180 × 100 cm) byla orientovaná ve směru S–J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno, které se nacházelo v hloubce 9 cm od úrovně skřívky. Na dně hrobové jámy ležel kámen, a to přibližně ve středu SV čtvrtiny objektu.

Obr. 12. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Hroby 20, 26 a 27. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová, N. Košťová

Na dně hrobové jámy, přibližně v jejím středu, byla uložena dobře zachovaná lidská kostra v silně skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu, obličejem k východu. Kostí dolních končetin byly silně ohnuté v kolenou a přitažené k tělu, kosti horních končetin byly před tělem ohnuté v loktech a též silně přitažené k tělu. Lebka ležela v anatomické poloze na pravém spánku. Vzhledem k silně skrčené poloze je možné uvažovat o svázání, či vměštění mrtvého do případné schránky z organického materiálu, která se však nedochovala. Na přítomnost schránky by mohla ukazovat i přítomnost kamene na dně hrobu, který mohl sloužit k jejímu podložení. Dle antropologického posudku hrob obsahoval pohřeb muže ve věku 27–66 let. Hrob neobsahoval žádné přídavky.

Výplň hrobu:

a) 8 fragmentů atypické pravěké keramiky, 3 zlomky zvířecích kostí a několik menších hrudek mazanice.

Hrob 18 (obr. 11B)

Popis: Hrobová jáma (148 × 80 cm) byla přibližně obdélného půdorysu se zaoblenými rohy a svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 36 cm pod úrovní skrývky. V zásypu hrobové jámy se nacházelo poměrně velké množství větších kamenů. Umístěny byly převážně podél stěn, zvláště u jižní stěny hrobové jámy. Velký kámen se nacházel ve středu severní poloviny hrobové jámy. V hloubce 20 cm od úrovně skrývky v jižní polovině objektu ležel mezi kameny závalu fragment kosti.

Na dně objektu, v jižní polovině blíže středu jámy, se nacházely zlomky zubů dítěte a fragmenty dlouhých kostí (jedinec I). V hrobě byl zjištěn bazální článek palce nohy dospělého jedince II. V JZ čtvrtině byla nalezena bronzová jehlice (1). Kolem fragmentů zubů se nacházely tři jantarové korálky (2–4), směrem na sever přibližně ve vzdálenosti 10 cm ležely další 4 korálky (6, 8, 11, 13), mezi kterými se nacházely vždy po jedné spirálce (7, 9, 10, 12), resp. trubičce (5). Blíže středu hrobové jámy se nacházely dva vinuté náramky (14, 15). Podle polohy fragmentu zubu a ozdob lze předpokládat, že mrtvý ležel hlavou směrem k jihu.

Nálezy:

1) jehlice se svinutou hlavicí. Patrně v polovině délky jehly ve dvou šikmých paralelních umístěních je patrně zvětšení korozních zbytků indikující hranice změny chemismu nejbližšího okolí kovu (např. okraje tkaniny, kůže atp.); (I/h/j: 71,6/5,8/3,1); obr. 11B:1.

2, 3) 2 ks delších diskovitých korálů s podélným vývrtem; (Kp/I/Kr: 14,2-7,2/9/7/4,1-4,6); obr. 11B:2, 3.

4, 13) 2 ks válcovitých korálů s podélným vývrtem; (Kp/I/Kr: 8,3-8,1/4,2/3,6/2,9-2,9); obr. 11B:4, 13.

5) fragmenty kovové trubičky stočené z tenkého plechu; (Tp/I/Tt: 7,3/doch. 14/0,5); obr. 11B:5.

6, 8, 11) 3 ks podélně vrtných jantarových korálků diskovitěho tvaru; (Kp/I/Kr: 14,3-16-14,5/6,2-6,8-6,3/2,9-3,1-3,9); obr. 11B:6, 8, 11.

7, 9, 10) tři fragmenty trubiček pravotočivě svinutých z lehce zploštělého drátu; (Sp/I/Sr: 7,9-6,9-7,8/30-13,2-55/1,2 × 2,2); obr. 11B:7, 9, 10.

12) fragment spirálky pravotočivě stočené z tenkého pásu obdélného průřezu; (Sp/I/Sr: 6,9/24/1,1 × 2,5); obr. 11B:12.

14) kruhová drátěná ozdoba pravotočivě čtyřmi oviny svinutá ze zřetelně zploštělého drátu s jedním zašpičá-

tělým a druhým odlomeným koncem. Díky masivnosti provedení a použitého drátu se též může jednat o náramek, případně o vlasovou ozdobu aplikovanou na silný svazek vlasů (cop?); (Npmax/Npmin/Nt/Nl/M: 42/40/3,1 × 4,2/18,2/-); obr. 11B:14.

15) kruhová drátěná ozdoba pravotočivě čtyřmi oviny svinutá ze zřetelně zploštělého drátu se zašpičatělými konci. Díky masivnosti provedení a použitého drátu se též může jednat o náramek, případně o vlasovou ozdobu aplikovanou na silný svazek vlasů (cop?); (Npmax/Npmin/Nt/Nl/M: 43/40/3 × 4,3/19/-); obr. 11B:15.

Výplň hrobu:

a) 4 fragmenty atypické pravěké keramiky.

Hrob 20 (obr. 12A)

Popis: Součástí kamenné konstrukce hrobu byly patrně po provedené skrývce v podorničí a částečně byly narušeny a rozvláčeny orbou. Po plošném odejmutí cca 20 cm podorničí bylo možné identifikovat již vlastní hrobovou jámu. V této úrovni se především ve východní a severní části objektu nacházelo větší množství kamenů. Kameny zabíraly plochu o rozloze přibližně 216 × 165 cm. JZ čtvrtina jámy byla téměř bez kamenů. Mezi kameny se místy nacházely drobné fragmenty kostí. Vlastní hrobová jáma se pod kameny vyrýsovala díky odlišně barevné výplni a byla přibližně obdélného půdorysu o rozměrech 166 × 134 cm, s orientací ve směru S–J. Rovné dno objektu se nacházelo v hloubce 31 cm od úrovně skrývky. Na dně objektu byly uloženy další kameny, které lemovaly západní stěnu jámy a v severní polovině jámy též východní stěnu. Středem jámy ve směru S–J vedla řada kamenů, která uvnitř hrobové jámy vytvářela dva oddělené prostory.

Ve východní části hrobové jámy byly nalezeny neanatomicky uspořádané části pohřbeného jedince (I), jehož dlouhé kosti dolních končetin a další fragmenty kostry byly posunuty ke kamenům tvořícím východní stěnu hrobové jámy. Fragmenty lebky, u které na jednom zlomku týlní kosti bylo viditelné nazelenalé zbarvení způsobené přítomností kovu, se nacházely v jižní polovině hrobu a lze tak usuzovat na orientaci pohřbu J–S. Podle antropologického posudku pohřbený jedinec (I) zemřel ve věku 15–24 let.

V západní části hrobové jámy byly nalezeny drobné fragmenty kostí a několik zubů, na základě kterých bylo možné rozpoznat druhého pohřbeného jedince (II) v hrobě, blíže neurčeného věku a pohlaví. V předpokládané úrovni trupu jedince II se nacházela drátěná ozdoba (1). Ve výplni hrobu vedle poměrně velkého množství keramického materiálu z eneolitu a starší doby bronzové se nacházelo i torzo malé nádoby (a), u kterého ale příslušnost k některému z pohřbů jako milodar není jednoznačně průkazná.

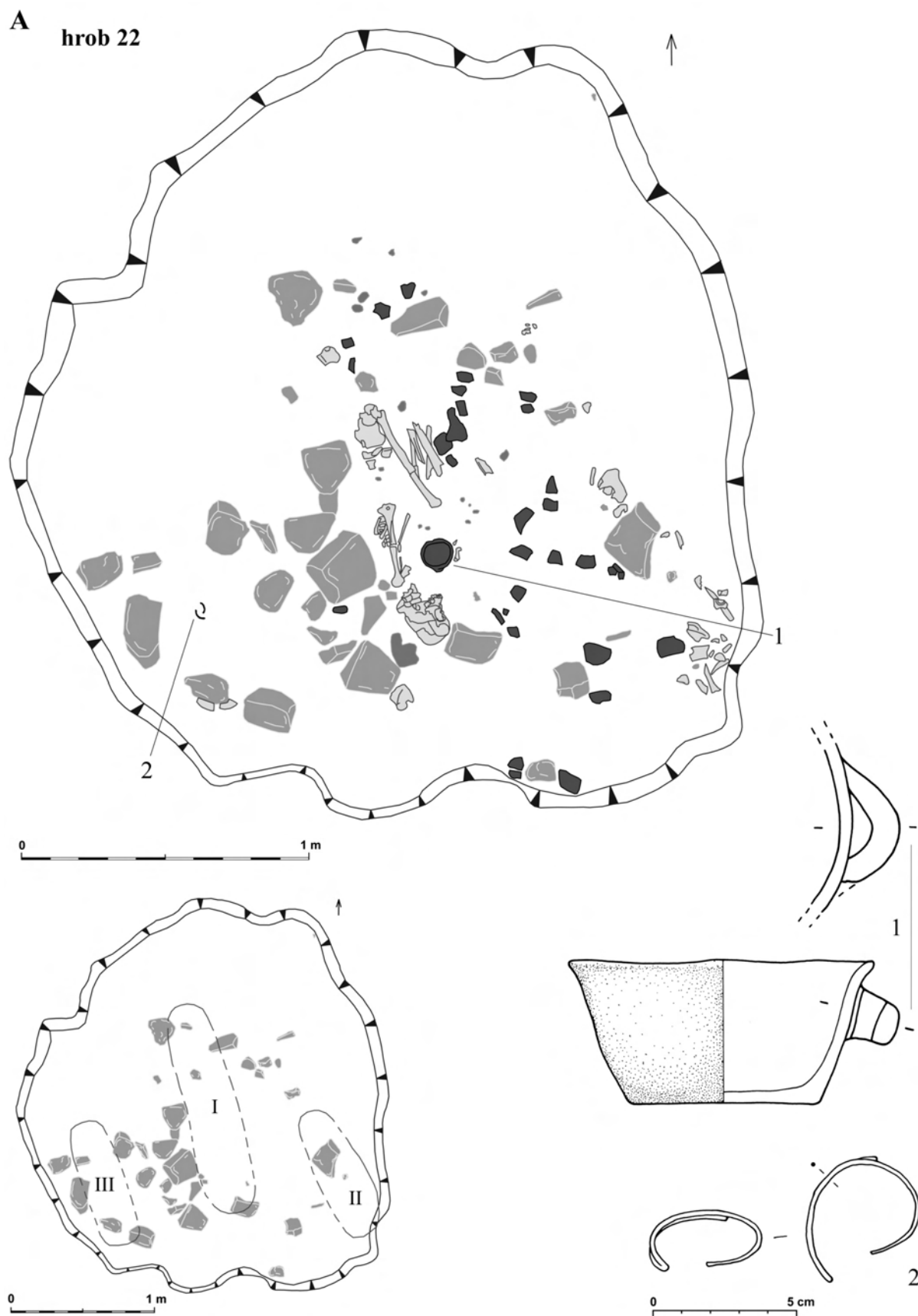
Nálezy:

1) kruhová drátěná ozdoba pravotočivě svinutá z nepravdělně deformovaného drátu kruhového průřezu se zašpičatělými konci. Vzhledem k masivnosti provedení a použitého drátu se spíše může jednat o náramek; (Npmax/Npmin/Nt/Nl/M: 48/45/2,8/9/-); obr. 12A:1.

Výplň hrobu:

a) torzo malé soudkovité nádoby, povrch hlazený, šedohnědé barvy; (d/m/o/v: 54/62/56/43); obr. 12A:a.

b) 75 fragmentů pravěké keramiky z části příslušející do eneolitu a starší doby bronzové.

Obr. 13. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Hrob 22. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová, N. Košťová

Hrob 22 (obr. 13A)

Popis: Pohřby byly zahloubeny do výplně velké sídlíšní jámy nepravidelného tvaru z období badenské kultury. Odlišení jednotlivých hrobových jam tak bylo v průběhu výzkumu obtížné a rozpoznání hrobů vystupují pod společným označením H22, třebaže se jedná o samostatné objekty. Celkově byly do výplně jámy zapuštěny tři hroby starší doby bronzové. Nejlépe je dochovaná konstrukce hrobu/pohřbu I, který je umístěn přibližně ve středu eneolitické jámy. Vlastní pohřeb s dochovanými zbytky skeletu byl lemován při západní straně řadou kamenů. Z východní strany u hlavy a pod nohama pohřbeného se nacházely vždy dva větší kameny. Na dně hrobu, zády přiléhající k západní řadě kamenů, se nacházela špatně dochovaná lidská kostra v silně skrčené poloze na pravém boku hlavou k jihu, obličejem k východu. Kostí dolních končetin byly silně ohnuté v kolenu a přitažené k tělu, z kostí horních končetin byla patrná pouze levá pažní kost ležící na fragmentech kostí hrudníku rovnoběžně s trupem. Lebka ležela v anatomické poloze na pravém spánku, obličejem k východu. Kostí lebky byly poměrně výrazně zbarveny bronzovou patinou. Podle antropologického posudku hrob obsahoval ostatky jedince ve věku 15–24 let. Silně skrčená poloha a kameny na dně hrobové jámy by mohly svědčit o přítomnosti schránky z organického materiálu, která se však nedochovala. Hrob byl vybaven keramickou nádobou (1), která byla umístěna před tělem pohřbeného.

U jihovýchodního okraje eneolitické jámy v odděleném hrobě se nacházely fragmenty skeletu pohřbu II. Na základě dochovaných fragmentů kostí, které obsahují části dlouhých kostí pánve a zubů, byl pohřeb II uložen hlavou k jihu. Ve spodní části trupu a oblasti pánve byl nad skeletem pohřbeného položen větší kámen, který pravděpodobně původně spočíval na schránce, ve které byl mrtvý uložen. Dle antropologického posudku pohřeb II obsahoval jedince neurčeného pohlaví ve věku 30–35 let.

Z rozmístění kamenů ve výplni eneolitické jámy lze vyvozovat, že při západním okraji se původně nacházel ještě další hrob s pohřbem III, ze kterého se dochovalo několik fragmentů plochých kostí. Hrob byl vybaven drátěnou ozdobou (2) dochovanou ve zlomcích.

Nálezy:

1) menší nevýrazně profilovaná kónická miska s lehce vně vyhlým okrajem a vodorovným uchem. Povrch nestejně tloušťky, hrubě upravený, hlazený, tmavě hnědé barvy; (d/m/o/v: 65/-/105/50); obr. 13A:1.

2) fragmenty deformované drátěné záušnice většího průměru vyrobené z drátu kruhového průřezu, pravděpodobně dvojitého; (Zp/1/Zr: rek. 35/-/1,7); obr. 13A:2.

Výplň hrobu:

a) 238 fragmentů pravěké keramiky náležící do období eneolitu, určitelné do kultury s kanelovanou keramikou; 2 ks štípané industrie; 2 ks malakofauny.

Hrob 23 (obr. 14A)

Popis: Hrobová jáma oválného půdorysu (189 × 101 cm) byla orientovaná ve směru S–J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 14 cm pod úroveň skrývky. Na dně hrobové jámy ležely kameny, které se nacházely ve dvou zhruba rovnoběžných řadách vzdálených od sebe cca 30 cm. Tři větší kameny ležely podél západní stěny, a to jeden v jižní polovině jámy, druhý přibližně ve středu její délky a třetí

v severní polovině. Kameny v druhé řadě měly mezi sebou stejné rozestupy jako v rovnoběžné řadě, mezi prostředním a severně položeným kamenem byl poněkud výše umístěn další velký kámen. Druhou řadu dále prodlužuje ještě jeden kámen uložený u severního okraje hrobové jámy.

Mezi řadami kamenů, na dně hrobové jámy, ležela lidská kostra v silně skrčené poloze na pravém boku hlavou k jihu, tváří k východu. Kostí dolních končetin byly výrazně ohnuté v kolenu a přitažené k tělu, kostí horních končetin byly ohnuté v lokti a také přitažené k tělu. Přítomnost kamenů na dně hrobové jámy a silně skrčená poloha by mohly vypovídat o schránce z organického materiálu, ve které mohl být mrtvý pohřben, která se však nedochovala. Dle antropologického posudku hrob obsahoval ostatky muže ve věku 40–55 let. Za týlem lebky se nacházel kamenný nástroj (1).

Nálezy:

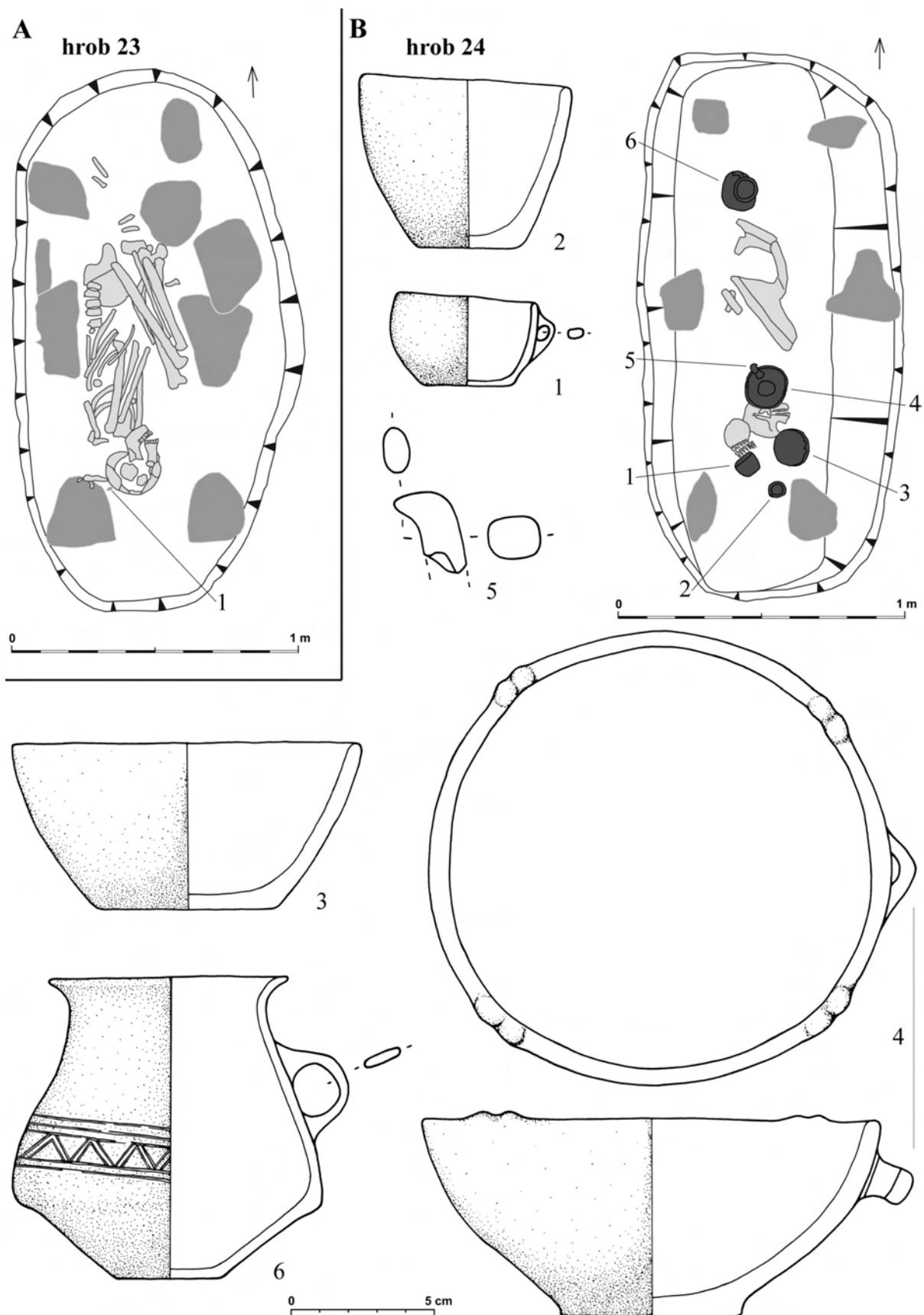
1) štípaná industrie, nedohledáno.

Hrob 24 (obr. 14B)

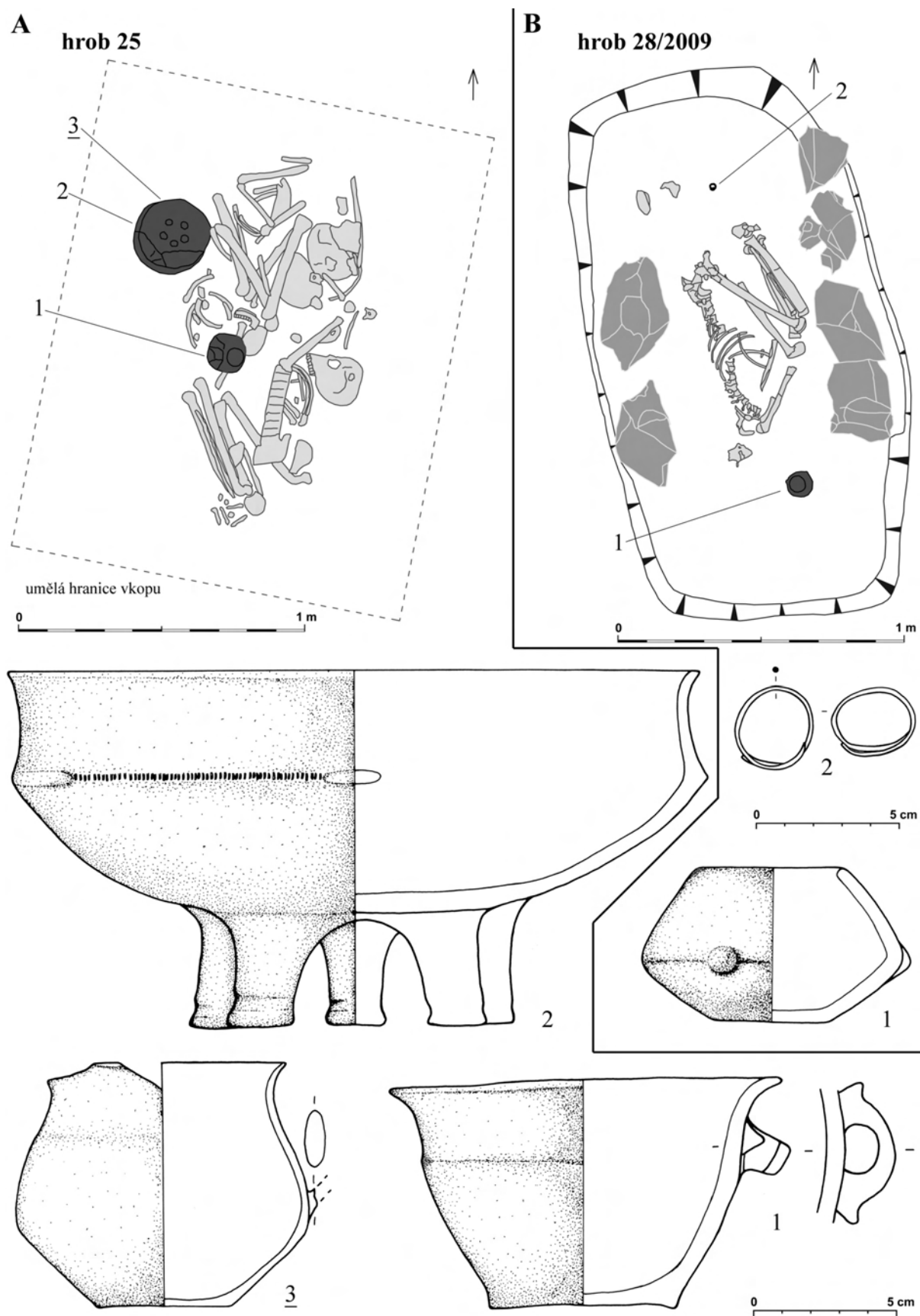
Popis: Oválná až obdélná hrobová jáma (190 × 91 cm) byla orientovaná ve směru S–J se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 10 cm pod úroveň skrývky. Na dně hrobové jámy, podél delších stěn, byly dvě rovnoběžné řady kamenů přibližně ve vzdálenosti 35 cm. Každá se skládala ze tří kamenů, které byly položeny vždy proti sobě – dva v jižní polovině, dva přibližně ve středu délky hrobové jámy, dva v severní polovině. V prostoru mezi řadami kamenů, na dně hrobové jámy, ležely fragmenty lidských kostí dvou pohřbených jedinců. Přibližně ve středu jižní poloviny hrobu ležela ne zcela dochovaná lebka pohřbu I na pravém spánku, temenem k jihu, tváří k východu. Za touto lebkou, JZ směrem, ležely lidské zuby druhého pohřbeného jedince (II) spolu s velmi drobnými fragmenty lebky náležící k těmto zubům. Zuby se nacházely v anatomickém sledu, i když kosti čelistí nebyly dochovány. Přibližně ve středu hrobové jámy se na ploše 45 × 25 cm zachovaly drobné fragmenty dlouhých kostí, jejich přiřazení k pohřbeným jedincům však není možné. Dle antropologického posudku byly v hrobě uloženy ostatky pohřbu I, které patřily jedinci ve věku 40–55 let, pohřeb II obsahoval zlomky kostí mladšího jedince ve věku 16–20 let. Bližší stratigrafické určení posloupnosti ukládání pohřbů do hrobu je značně obtížné. Na základě výškového uložení pohřbu II ve výplni se zdá pravděpodobnější, že jeho pohřeb následoval po pohřbu jedince I. V jižní polovině hrobové jámy byly jako milodary uloženy 4 nádoby. Tři z nich byly umístěny v prostoru jižně od lebky, přičemž menší nádobka (1) ležela na boku, hrdlem směrem k dochovaným zubům jedince II. Nad temenem pohřbu I stálo drobné osudí (2) a mísa (3). Další mísa (4) se nacházela severně od lebky v místech, kde lze předpokládat krk pohřbeného jedince I. V míse (4) byl uložen zlomek rukojeti hliněné lžičky (5). Pátá nádoba (6) byla nalezena u nohou pohřbeného v severní polovině hrobové jámy.

Nálezy:

1) širší misticčka se zataženým a rovně seříznutým okrajem. Misticčka je opatřená menším vertikálním ouškem umístěným v horní polovině těla. Povrch jemně hlazený, leštěný, šedohnědé barvy; (d/m/o/v: 30/52/48/34); obr. 14B:1.

Obr. 14. Přemyslení, okr. Praha-východ. Hroby 23 a 24. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová

Obr. 15. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Hroby 25 a 28/09. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová

2) hlubší mistička se zataženým a rovně seříznutým okrajem. Povrch hlazený, tmavě hnědé barvy, z jedné strany díky světlejší barvě povrchu odlišný stupeň výpalu; (d/m/o/v: 34/76/74/62); obr. 14B:2.

3) menší, více rozevřená mísa s rovně seříznutým okrajem. Povrch hlazený, tmavě hnědé barvy, z jedné strany díky světlejší barvě povrchu odlišný stupeň výpalu; (d/m/o/v: 62/-/121/59); obr. 14B:3.

4) kónická mísa s lehce zataženým okrajem, dno zvýrazněně patrným odsazením. Na okraji mísy protilehle umístěny čtyři páry menších plastických výčnělků. Pod okrajem nasedá menší horizontální ucho; (d/m/o/v: 62/16/158/69); obr. 14B:4.

5) fragment při bocích mírně zploštělého válečku s do tupé špičky vyhlým koncem, druhý konec odlomen. Pravidelně se jedná o fragment keramické lžičky. Povrch hlazený, leštěný, šedohnědé barvy; obr. 14B:5.

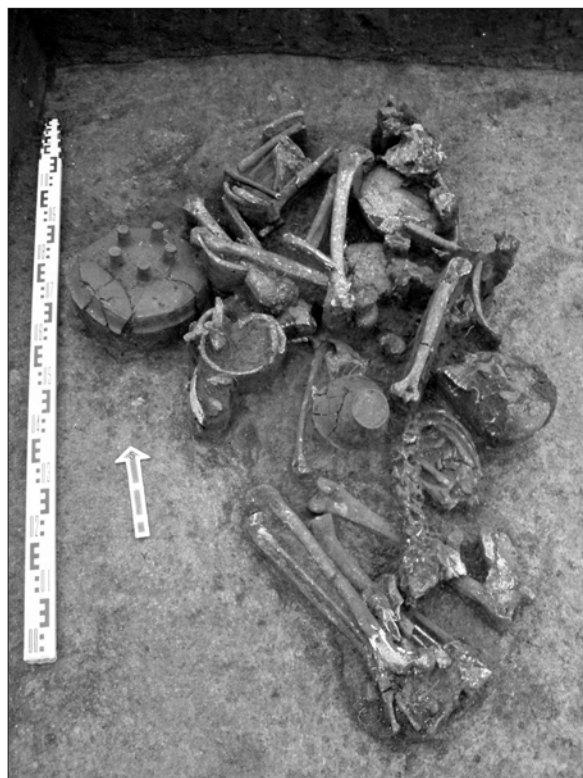
6) džbánec se zvýrazněným odsazením na spodní části těla a výrazněji profilovanými plecemi, okraj vně vyhlý. Ucho je umístěno na dolní polovině hrdla. Výzdoba je umístěna na plecích a skládá se ze dvou vodorovných svazků dvojic rytých linií spojených klikátkou z dvojice rovnoběžných rytých linií. Povrch tmavě hnědý, leštěný; (d/m/o/v: 62/160/158/69); obr. 14B:6.

Výplň hrobu:

- 2 fragmenty pravěké keramiky náležící kultuře s vy-píchanou keramikou;
- 16 fragmentů atypické pravěké keramiky.

Hrob 25 (obr. 15A; 16)

Popis: V průběhu skrývky byl v podorniči rozeznán větší shluk lidských kostí. Další dočištění bylo prováděno ručně, a byl tak zdokumentován vícenásobný pohřeb nejméně čtyř jedinců na jednom místě. Pohřeb se nacházel v podorniči a hrobová jáma nezasahovala do podloží. Velikost ani tvar hrobové jámy se nepodařilo výzkumem zachytit a zdokumentovat. Kostí ležely na ploše o velikosti 135 × 67 cm. Plocha byla orientovaná delší osou ve směru S-J, rozpoznané pohřby tuto osu respektovaly pouze v jednom případě (pohřeb I). Na základě antropologického posudku objekt obsahoval pohřby nejméně tří dospělých jedinců, u kterých se též dochovaly větší části lebek a jednoho nedospělého jedince, v souboru rozpoznávaného na základě dlouhých kostí. V anatomickém uspořádání se nacházely pouze kosti dolních končetin jednoho jedince (pohřeb I), situovaného v jižní části objektu. Byly ohnuté v kolenu a stehenní kosti vzhledem k trupu (který je ovšem posunut asi 20 cm západním směrem) ležely v ostrém úhlu. Kostí dolních končetin naznačují, že pohřbený ležel na pravém boku a v bedrech byl přetočen tak, že horní část trupu ležel na hrudi. Tento pohřeb I byl hlavou orientován k severu. Ostatky zbývajících pohřbených jedinců (II-IV) nebyly anatomicky uspořádány a nacházely se severozápadně od pohřbu I. Z umístění kostí se zdá, že částečně respektovaly uložení pohřbu I. Z toho důvodu lze usuzovat, že v místě byly původně uloženy tři pohřby dvou dospělých a jednoho nedospělého jedince, které byly při pohřbu jedince I částečně odsunuty stranou. Lze se domnívat, že dříve pohřbení jedinci II-IV byli uloženi v měkkém poddajném obalu, který i při neúplně zasypáním hrobu umožnil po částečné dekompozici měkkých tkání posun ostatků, či že všechny pohřby byly uloženy ve větší společné hrobové komoře. V JZ části objektu mezi kostmi jedinců II-

Obr. 16. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Hrob 25.
Foto I. Krutina

IV se nacházela dnem vzhůru uložená keramická nádoba (1). Vedle ostatků, v SZ části objektu, se nacházela dnem vzhůru ležící mísa na nožkách (2) a fragmenty malého džbánku (3).

Nálezy:

1) hlubší mísa s odsazeným hrdlem a s vodorovným páskovým lehce hraněným uchem umístěným na maximální výduti. Ucho je při kořenech opatřeno patrnými plastickými výstupky. Povrch tmavě šedohnědý, jemně hlazený; (d/m/o/v: 66/113/138/80); obr. 15A:1; 16.

2) širší mísa na pěti nožkách s profilovaným hrdlem a vně vyhlým okrajem. Na rozhraní těla a hrdla jsou symetricky protilehle umístěny čtyři plastické výčnělky a vlastní rozhraní těla a hrdla je opatřeno jemným přeskáváním. Spodní konce nožek jsou profilovány mělkým prožlabením. Povrch jemně hlazený, šedohnědé barvy; (d/m/o/v: 116/245/240/124); obr. 15A:2.

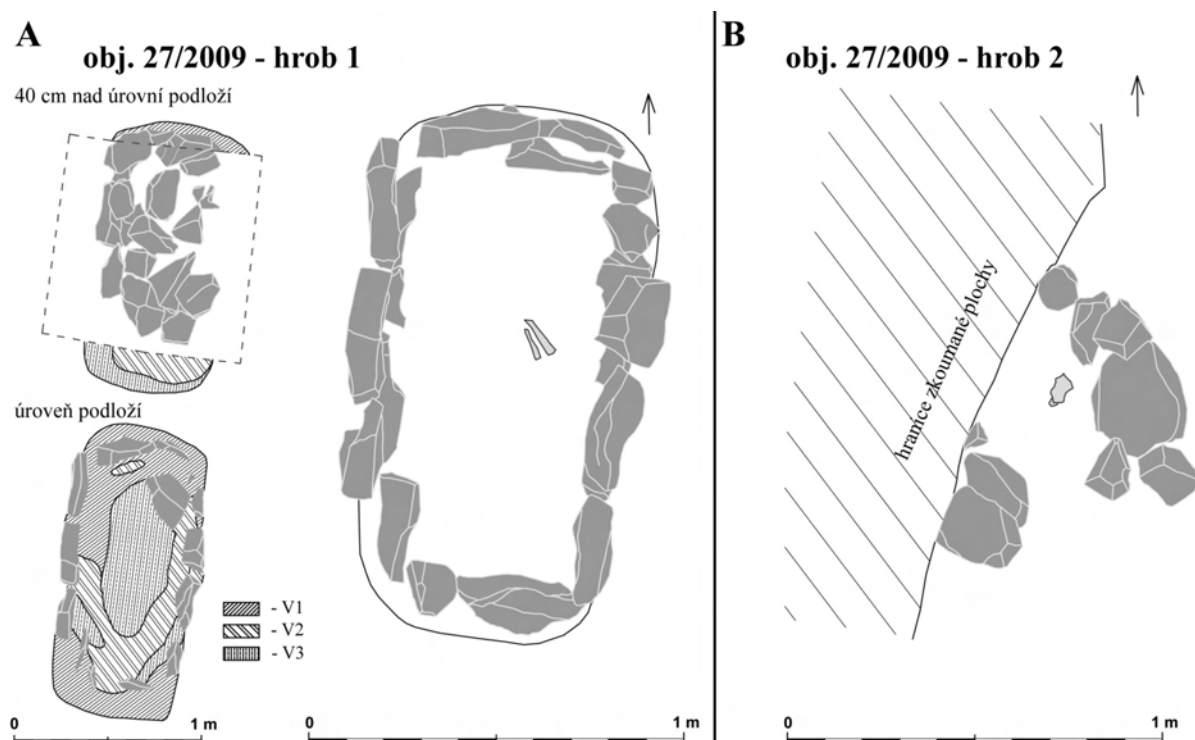
3) menší džbánec s níže položenou výduti, s náznakem odsazení hrdla a těla a s vně vyhlým okrajem. Ucho páskové se spodním kořenem nasedajícím na maximální výduť. Horní část ucha odlomena a nedochována. Barva tmavě hnědá, povrch hlazený, leštěný; (d/m/o/v: 48/102/83/85); obr. 15A:3.

Výplň hrobu:

- 2 fragmenty atypické pravěké keramiky

Hrob 26 (obr. 12B)

Popis: Oválná hrobová jáma (142 × 70 cm) byla orientovaná ve směru S-J, se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 6 cm od úrovně skrývky. Dle umístění části lebky se zuby v jižní polovině hrobu a zlomku levé pažní kosti ve středu jámy

Obr. 17. Přemyšlení, okr. Praha-východ. Hrob 27/09-hr. 1 a hrob 27/09-hr. 2. Kresba Z. Kalfusová, K. Kleinová

Lze usuzovat, že pohřbený byl uložen hlavou k jihu. Dle antropologické zprávy bylo v hrobě pohřbeno dítě ve věku 8–13 let. Hrob neobsahoval žádné dochované přídávky.

Výplň hrobu:

a) 3 fragmenty atypické pravěké keramiky.

Hrob 27 (obr. 12C)

Popis: Obdélná hrobová jáma (146 × 78 cm) byla orientovaná ve směru S–J se svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 26 cm pod úrovní skřívky. Stěny hrobové jámy byly obloženy kameny. Zvláště patrné bylo obložení západní stěny, při východní a severní stěně bylo obložení méně pravidelné a mezi kameny byly patrné větší rozestupy. Při jižní stěně se nacházel pouze jeden kámen, a to v JZ rohu hrobové jámy.

Na dně hrobové jámy ležely zbytky dvou lidských skeletů, kvůli špatnému dochování kompletaci kostí ale nelze provést jednoznačně. Dochované byly kosti páru dolních končetin, fragmenty levé pažní kosti a dále dvě lebky. Kostí dolních končetin ležely v anatomickém pořádku v severní polovině hrobu. Byly ohnuté v kolenou, kolenní klouby směřovaly k JV. Dále na jih, v jižní polovině hrobu, ležely fragmenty pažní kosti. Lze usuzovat, že pohřbený byl uložen do hrobové jámy pravděpodobně ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu. V jižní polovině hrobu v těsné vzájemné blízkosti se nacházely zbytky dvou lidských lebek. Lépe zachovaná (jedinec I) ležela na pravém spánku, obličejem k západu, temenem k severu. Druhá lebka (jedinec II) byla ve fragmentárním stavu s levou spánkovou a částí týlní kosti výrazně zbarvenou po přítomnosti kovu. Pouze na základě stupně dochování se lze domnívat, že lépe zachovalá lebka je-

dince I přísluší lépe dochovaným zbytkům dlouhých kostí. Na základě antropologického posudku byly v hrobě uloženy dva pohřby, a to jedinec I ve věku 40–50 let a druhý pohřeb (II) ve věku 30–40 let. Pod lebkou jedince I ležely fragmenty mísy (1).

Nálezy:

1) část hlubší mísy v 8 fragmentech s odsazeným hrdlem a vně vyhlým okrajem. Povrch hlazený, tmavě hnědé barvy; (d/m/o/v: -/-/-/105); obr. 12C:1.

Výplň hrobu:

a) 17 fragmentů atypické pravěké keramiky.

Hrob 27/09-hr. 1 (obr. 17A)

Popis: V podorniči, asi 50 cm nad úrovní podloží, byl v průběhu skřívky rozeznán kamenný zával hrobové jámy obdélného půdorysu (146 × 80 cm) se zaoblenými rohy, která byla orientovaná delším rozměrem ve směru S–J. Kamenný zával nepokrýval celou plochu jámy, největší koncentrace kamenů se nacházela okolo středu a v severní polovině hrobové jámy. Těsně nad úrovní podloží kameny ubývaly a nacházely se už jen po obvodu hrobové jámy tak, že všechny čtyři stěny byly kameny obloženy. Rovné dno hrobové jámy se nacházelo 30 cm pod úrovní podloží. V severní polovině objektu se dochovalo několik malých fragmentů dlouhých kostí pohřbu. Podle antropologického posudku hrob obsahoval ostatky dospělého jedince. Hrob neobsahoval žádné dochované přídávky. V horních partiích hrobu v okolí kamenného závalu byly nalezeny zlomky pravěké keramiky (a, b).

Výplň hrobu:

a) 5 fragmentů keramiky dle úpravy povrchu datovatelné do doby bronzové;

b) 27 zlomků atypické pravěké keramiky.

Hrob 27/09-hr. 2 (obr. 17B)

Popis: Přibližně 20 cm nad úrovní podloží se v podorniči nacházel shluk kamenů na ploše o velikosti 85 cm ve směru S–J a 65 cm ve směru V–Z, severním a západním směrem zabíhal mimo zkoumanou plochu. Uprostřed shluku kamenů se nacházel fragment lidské lebky. Přesto, že objekt nebyl prozkoumán celý, lze usuzovat, že shluk kamenů představuje část konstrukce mělce uloženého hrobu s kamenným obložením s orientací pohřbeného hlavou k jihu. Podle antropologického posudku hrob obsahoval ostatky dospívajícího jedince blíže neurčeného věku, nikoliv však malého dítěte. Zkoumaná část hrobu neobsahovala žádné dochované přídavky.

Hrob 28/09 (obr. 15B)

Popis: Přibližně obdélná hrobová jáma (194 × 108 cm) se zaoblenými rohy a svislými stěnami, které ostře přecházely v rovné dno nacházející se v hloubce 24 cm od úrovně skrývky. Na dně hrobové jámy se nacházely větší kameny – dva ležely vedle sebe při západní stěně, přibližně ve středu její délky, a další čtyři větší kameny lemovaly stěnu východní.

Na dně hrobové jámy, v prostoru mezi kameny, ležela špatně dochovaná lidská kostra ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k jihu. Kostí dolních končetin byly ohnuté v kolenou, stehenní kosti vzhledem k trupu ležely v ostrém úhlu. Z kostí trupu byly dobře dochovány ob-

ratle ležící v anatomické poloze a několik žeber. Z kostí horních končetin byla patrná pažní kost, ležící zřejmě v anatomické poloze, od ramenního kloubu směřující k SV. Z lebky zůstal zachován pouze drobný fragment. Dle antropologického posudku byla v hrobě pravděpodobně pohřbena žena ve věku 30–50 let. Ve středu JV čtvrtiny, přibližně nad čelem pohřbeného, se nacházela v šikmé poloze keramická nádoba (1) a cca 15 cm severním směrem od fragmentů kostí chodidel ležel kovový kroužek stočený z bronzového drátku (2). Vzhledem k přítomnosti kamenů na dně hrobové jámy je možné uvažovat, že byl zemřelý pochován ve schránce z organického materiálu, která se však nedochovala. Kameny by případnou schránku podpíraly ze stran. O přítomnosti schránky by mohla svědčit i šikmo stojící keramická nádoba v SV čtvrtině hrobové jámy.

Nálezy:

1) malá dvojkónická nádoba se třemi plastickými výčnělky mírně asymetricky umístěnými na maximální výdutí. Povrch hlazený, hnědookrové barvy, který na části nádoby přechází v tmavě hnědou barvu; (d/m/o/v: 40/92/54/55); obr. 15B:1.

2) kruhová záušnice svinutá z jednoduchého drátu kruhového průřezu. Povrch silně narušený korozi; (Zp/1/Zr: 30,5/3,8/1,8); obr. 15B:2.

Výplň hrobu:

a) 4 zlomky atypické pravěké keramiky.

CHARAKTERISTIKA NÁLEZOVÉ SITUACE POHŘEBIŠTĚ V PŘEMÝŠLENÍ

Úplnost pohřebiště, počet hrobů a jejich umístění

Pohřebiště starší doby bronzové v Přemýšlení bylo zkoumáno v důsledku narušení archeologických situací stavební činností. Rozsah zkoumané plochy se tak většinou odvozoval od umístění a velikosti plánované zástavby. Z toho důvodu je velmi obtížné říci, zda výzkumem bylo zdokumentováno celé pohřebiště, či pouze jeho určitá část. Na pohřebišti v Přemýšlení bylo zjištěno celkem 26 únětických hrobů (obr. 2). 23 hrobů se nacházelo ve výkopu pro komunikaci (parcela č. 138/2), další tři na přilehlé parcele č. 138/258, od komunikace ve vzdálenosti 4 m východním směrem. Všechny tyto hroby lze považovat za hroby náležející jednomu pohřebišti.

Vzhledem k tomu, že výzkum probíhal pouze na ploše zasažené stavbou, nelze vyloučit, že pohřebiště nebylo prozkoumáno celé. V prostoru západně od komunikace je možné předpokládat přítomnost možných hrobů, k jejich množství ani hustotě se na základě současných znalostí nelze vyjádřit. V neprozkoumaném prostoru mezi komunikací a parcelou, východně od hrobu H5, se eventuální další hroby nacházely s menší pravděpodobností, neboť umístění dalšího hrobu tak, aby nebyl byt z části zasažen skrývkou, by znamenalo poměrně značný odstup od ostatních hrobů. S vyšší pravděpodobností se další pohřby mohly nacházet západně od hrobu H27/2, který sám svojí severní polovinou zabíhá mimo skrytou plochu. Pokud by se ovšem nějaké hroby nacházely v prostoru mezi výkopem pro komunikaci a parcelou č. 138/258, jejich hustota by bezpochyby nebyla významná, neboť při výkopech pro inženýrské sítě v tomto terénu při napojení stavby na uvedené parcele nedošlo k narušení žádných dalších hrobů.

V průběhu výzkumu bylo na lokalitě prozkoumáno ještě několik dalších hrobů rozmístěných na ploše výzkumu. Většinu těchto izolovaných hrobů lze datovat na základě milodarů nebo orientace obecně do eneolitu. Dva hroby (hroby 3 a 4; obr. 1B) zásadně neodporují možnému řazení do starší doby bronzové, ale mohou patřit i jiným obdobím. Tyto hroby byly zcela bez milodarů a dalších možností archeologické datace. Od pohřbů skupiny ÚK jsou vzdáleny přibližně 30 m. Jejich uložení blízko povrchu v podorniči a ne zcela zřetelná poloha pohřbeného neumožňují bližší závěry. I v případě, že by bylo možné je k hrobům starší doby bronzové přiřadit s větší jistotou, jejich výpověď by kvůli mělkému uložení spočívala především ve zjištění, že tento způsob ukládání zemřelých se na lokalitě též vyskytuje.

číslo hrobu	hrobová jáma (cm)			kameny		počet jedinců v hrobové jámě	pohřeb	rakev	poloha	orientace	antropologické určení	keramika		bronz		jiné předměty		
	délka	šířka	hloubka	v zásepku	na dně							počet nádob	poloha	artefakt	poloha	artefakt	poloha	
5	243 (190)	113	10 (30)	ano	ano	2	K I	☒	neanatom.	J-S	4-8 let							
							K II	☐	skrčená, p. bok	J-S	40-55 let					KŠI	VH	
6	?	?	0		ano	1	K	☒	nelze určit		neurčeno	1		drátek				
7	184	111	65	ano	ano	1	K	■	skrčená, p. bok	J-S	7-12 let			jehlice	VH	kostěný kroužek	VH	
														spirálovité trubičky (?)	VH	zvířecí lopatka	VH	
																zvířecí kosti	S pol.	
8	222	126	28		ano	2	K I	☐	skrčená, p. bok	J-S	dosp.	3	ZL,VH,K	spirálka	?			
							K II	☐	skrčená, p. bok	J-S	dosp.							
9	206	82	10		ano	2	K I	☐	skrčená, p. bok	J-S	M, dosp.	1	K					
							K II	☐	skrčená, p. bok	J-S	dosp.							
10	140	80	6			2	K I	☒	skrčená, p. bok	J-S	21-53 let	2	VH					
							K II	☒	nelze určit		dítě							
11	170	77	4		ano	1	K	☒	nelze určit	J-S	M, dosp.	1	Z pol.					
12	198	100	21	ano	ano	1	K	☐	skrčená, p. bok	J-S	20-50 let							
13	184	90	0			2	K I	☒	skrčená, p. bok	J-S	24-35 let	1	K					
							K II	☒	nelze určit		neurčeno							
14	148	94	17		ano	1	K	☐	skrčená, p. bok	J-S	4-8 let			záušnice	PL			
15	150	96	50		ano	2	K I	☐	skrčená, p. bok	J-S	dosp.	1	VH					
							K II	☐	nelze určit		dítě			spirálka	V pol.	ozdoby (4)	Z pol.	
16	184	137	7			2	K I	☒	skrčená, p. bok	J-S	25-84 let	1	VL					
							K II	☒	skrčená, p. bok	J-S	45-84 let							
17	180	100	9		ano	1	K	☐	skrčená, p. bok	J-S	M, 27-66 let							
18	148	80	36	ano	ano	1	K	☒	nelze určit	J-S	neurčeno			jehlice	J pol.	jantarové korálky (7)	J pol.	
														spirálky (4)	J pol.			
														trubička (1)	J pol.			
														vinuté náramky (2)	střed			
20	166	134	31	ano	ano	2	K I	☒	neanatom.	J-S	15-24 let							
							K II	☒	nelze určit		dosp.	svinutý drátek						
22			20	ano	3	K I	☐	skrčená, p. bok	J-S	15-24 let	1	VH						
			20	ano		K II	☐	nelze určit	J-S	30-35 let								
			20	ano		K III	☒	nelze určit		neurčeno			zlomky drátku					
23	189	101	14		ano	1	K	☐	skrčená, p. bok	J-S	M, 40-50 let					KŠI	ZL	
24	190	91	10		ano	2	K I	☐	skrčená, p. bok	J-S	40-55 let	5	JL (3),SL, S pol.				ker. lžička	v nádobě
							K II	☐	nelze určit		16-20 let							
25	?	?	0			4	K I	☒	skrčená, p. bok, část. neanatom.	S-J	dosp.	3	Z pol.					
							K II	☒	neanatom.		dosp.							
							K III	☒	neanatom.		dosp.							
							K IV	☒	neanatom.		dítě							
26	142	70	6			1	K	☒	nelze určit	J-S	8-13 let							
27	146	78	26		ano	2	K I	☒	skrčená, p. bok	J-S	40-50 let	1	PL					
							K II	☒	nelze určit		30-40 let							
27/09-hr.1	146	80	30	ano	ano	1	K	☒	nelze určit		dosp.							
27/09-hr.2	?	?	-20		ano	1	K	☒	nelze určit	J-S	dosp.							
28/09	194	108	24		ano	1	K	☐	skrčená, p. bok	J-S	Ž, 30-50 let	1	VL	svinutý drátek	S pol.			

Tab. 1. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Přehled nálezů. K – kostrový pohřeb; ☒ – schránka nezištěna;

☐ – pravděpodobná přítomnost schránky, vzhledem ke kamenům na dně; ■ – doložená schránka ve výplni hrobu; M – muž; Ž – žena; umístění: ZL – západně od lebky, VL – východně od lebky, VH – východně od hrudníku, K – klín, mezi stehenními kostmi a trupem, JL – jižně od lebky; SL – severně od lebky; PL – pod lebku

Způsob a podmínky výzkumu by neumožnily tuto informaci již více důvěryhodně rozvinout. Třetí z problematicky datovatelných hrobů, u kterého též nemůžeme vyloučit datování do starší doby bronzové, je hrob H29, vzdálený od únětického pohřebiště přibližně 45 m (*obr. 1B*). Tento hrob bez dalších milodarů by svojí S–J orientací mohl patřit únětické kultuře, celkově se ale proporcemi a tvarem hrobové jámy od ostatních únětických hrobů na lokalitě odlišuje. Podle zbytků skeletu dochovaného ve značně fragmentárním stavu byl mrtvý uložen na levém boku s hlavou k severu. Tato poloha se též v únětické kultuře v ojedinělých případech vyskytuje (cf. např. *Bartelheim 1998, 126, Grafik 5*), může se ale jednat například i o pohřeb zvoncovitých pohárů či z jiného období pravěku.

Vedle pohřbů únětické kultury výzkum zachytil i menší počet sídlištních únětických objektů. Zdá se, že v bezprostředním okolí pohřebiště se zahloubené objekty této kultury nevyskytovaly. Toto tvrzení je však limitováno s ohledem na rozsah provedené skrývky. Pohřebišti nejbližší zahloubené sídlištní objekty únětické kultury byly odkryty ve vzdálenosti cca 170 m SZ směrem a charakter v nich obsaženého materiálu neodporuje možnosti, že by byly současné s dobou užívání pohřebiště.

Uspořádání hrobů na pohřebišti

Hroby zjištěné v prostoru komunikace byly uspořádány přibližně do tří skupin, ve kterých lze sledovat přibližně čtyři řady ve směru Z–V (*obr. 2*). Severní řada (skupina 1) se skládala z 13 hrobů, její pokračování je snad možné předpokládat západním směrem v nezkoumaném terénu. Jednotlivé hroby byly umístěny poměrně těsně vedle sebe, některé se vzájemně dotýkaly (9 a 10, 11 a 27). Hroby H22 a H24 byly částečně zapuštěny do výplně eneolitické sídlištní jámy. Další řadu (též skupina 1), vzdálenou od první jen 0,5 m jižním směrem, tvořily pouze dva hroby. Nacházely se přibližně ve středu délky severní řady hrobů, vzájemně od sebe vzdáleny necelé 2 m. Třetí řada (skupina 2), vzdálená od druhé 3 m jižním směrem, obsahovala pět hrobů. Hroby měly mezi sebou většinou poměrně pravidelné půlmetrové rozestupy, jen hroby H12 a H18 a pohřby v H20 se vzájemně dotýkaly a ležely těsně vedle sebe. U této řady je též možné předpokládat pokračování západním směrem. Jižní, čtvrtá řada (též skupina 2) se skládala pouze ze tří hrobů. Tato řada se nacházela od třetí řady ve vzdálenosti přibližně 1 m jižním směrem, zde se opět oba pohřby vedené pod označením H16 vzájemně dotýkaly.

Tři hroby zkoumané na přilehlé parcele (H27/1,2; H28; skupina 3) byly od sebe vzdáleny přibližně 1,5 m severojižním směrem. Pokud by se v neprozkoumaném prostoru mezi komunikací a parcelou nacházely další únětické hroby, nebyly by pravděpodobně pokračováním řad skupin 1 a 2.

Hrobové jámy a jejich úprava

Hrobové jámy na pohřebišti měly většinou obdélný půdorys se zaoblenými rohy, několik hrobů bylo spíše oválných (H8, H14, H23). V několika případech byl půdorys hrobové jámy méně pravidelný (H7, H9, H15, H16, H22). Dna hrobů H6 a H25 se nacházela v úrovni skrývky, při výzkumu tak nebyla zachycena jejich výplň, a z toho důvodu ani tvar hrobové jámy.

Všechny hrobové jámy na pohřebišti byly delší osou orientovány přibližně ve směru S–J. I přes nutnost připustit nepřesnosti ve stanovení severu při dokumentaci hrobů se zdá, že orientace některých hrobů se ve srovnání se svými nejbližšími sousedy částečně odlišuje. Tři sousedící hroby H10, H11 a H27 se mírně odklánějí JJZ směrem obdobně jak H23 a H14.

Velikost hrobové jámy byla různá a na pohřebišti nelze vysledovat prostorově ohraničené podobnosti v jejich rozměrech. Délka hrobových jam se pohybovala v rozmezí 140 až 277 cm, šířka od 70 do 126 cm. Širší byly pouze hroby se dvěma jedinci ležícími vedle sebe (H16 a H20), jejich šířka se ovšem vzájemně poměrně výrazně lišila. Mezi hroby s nejmenším půdorysem patřil hrob H26 (142 × 70 cm), ve kterém byly uloženy kosterní pozůstatky dítěte. Další dětský hrob H14 byl také poměrně malých rozměrů (148 × 94 cm), poslední dětský hrob H7 byl ovšem velikostí průměrný (184 × 111 cm). Pokud vynecháme hroby se dvěma jedinci uloženými vedle sebe, pak mezi hroby s největším půdorysem patřil hrob H5 (243 × 113 cm) a hrob H8 (222 × 126 cm). Oba tyto hroby obsahovaly kosterní pozůstatky dvou jedinců.

Hloubka hrobů se pohybovala od úrovně skrývky po 65 cm pod úrovní skrývky (*obr. 18:A*). Dva hroby (H25 a H27-2) se nacházely částí nad úrovní skrývky v podorníci. Mocnost ornice dosahovala přibližně 50 cm. Nejhlubší hroby (H7, H15 a H18) nebyly umístěny v krajních řadách pohřebiště, konstrukce hrobové jámy byla s využitím většího množství kamenů a mrtví zde pohřbení měli v porovnání s ostatními pohřby na pohřebišti bohatší výbavu s obsahem bronzových artefaktů.

Většina hrobových jam ve své výplni obsahovala kameny (*obr. 18:B*). Hrobové jámy bez kamenů byly většinou ty, jejichž dno se nacházelo v úrovni skrývky (H3, H4, H13 a H25), nebo byly velmi mělké (H10, H16, H26). Hrob H11, nacházející se na úrovni skrývky, obsahoval jen malé množství kamenů

bez zjevného uspořádání a poměrně mělký hrob H17 měl na svém dně jeden kámen, ležící u chodidel pohřbeného. Je též možné, že některé kameny byly u mělkých hrobů odstraněny například v důsledku orby či v průběhu skrývky ornice.

Ve většině případů se kameny nacházely na dně hrobové jámy ve dvou řadách podél delších stěn kolem kostry (H7, H12, H24, H28, H8, H23, H9, H5), v hrobě H15 byla patrná pouze jedna kamenná řada při východní stěně hrobové jámy, hrob H14 zase obsahoval na dně hrobu dva kameny, ležící vedle sebe za zády zemřelého. Ve čtyřech případech (H18, H27, H27/09-1 a H20) rozložení kamenů na dně hrobové jámy připomínalo hrobovou komoru. Kromě toho byl u hrobů H18, H20 a H27/09-1 patrný také kamenný zával.

Kameny nacházející se na dnech hrobových jam na pohřebišti únětické kultury by mohly poukazovat na používání schránky z organického materiálu při pohřbívání, ačkoli na pohřebišti v Přemyšlení se její obrys ve výplni hrobu dochoval pouze v jednom případě (H7). Tvar této hrobové jámy vypovídá o tom, že schránka byla zapuštěna do podloží. Šlo o nejhlubší a jeden z lépe vybavených hrobů na pohřebišti. Je zajímavé, že se jednalo o dětský hrob. Jeho zásyp obsahoval větší množství kamenů, schránka jimi byla pravděpodobně zavalena. Kameny v zásypu obsahoval také hrob H5, ovšem mezi těmito kameny se nacházely lidské kosti. Tyto kameny tak mohly náležet případnému výše uloženému pohřbu. V tomto hrobě bylo směrem ke dnu patrné také schodovité zmenšení prostoru hrobové jámy. Podobný jev byl pozorován také u hrobu H20.

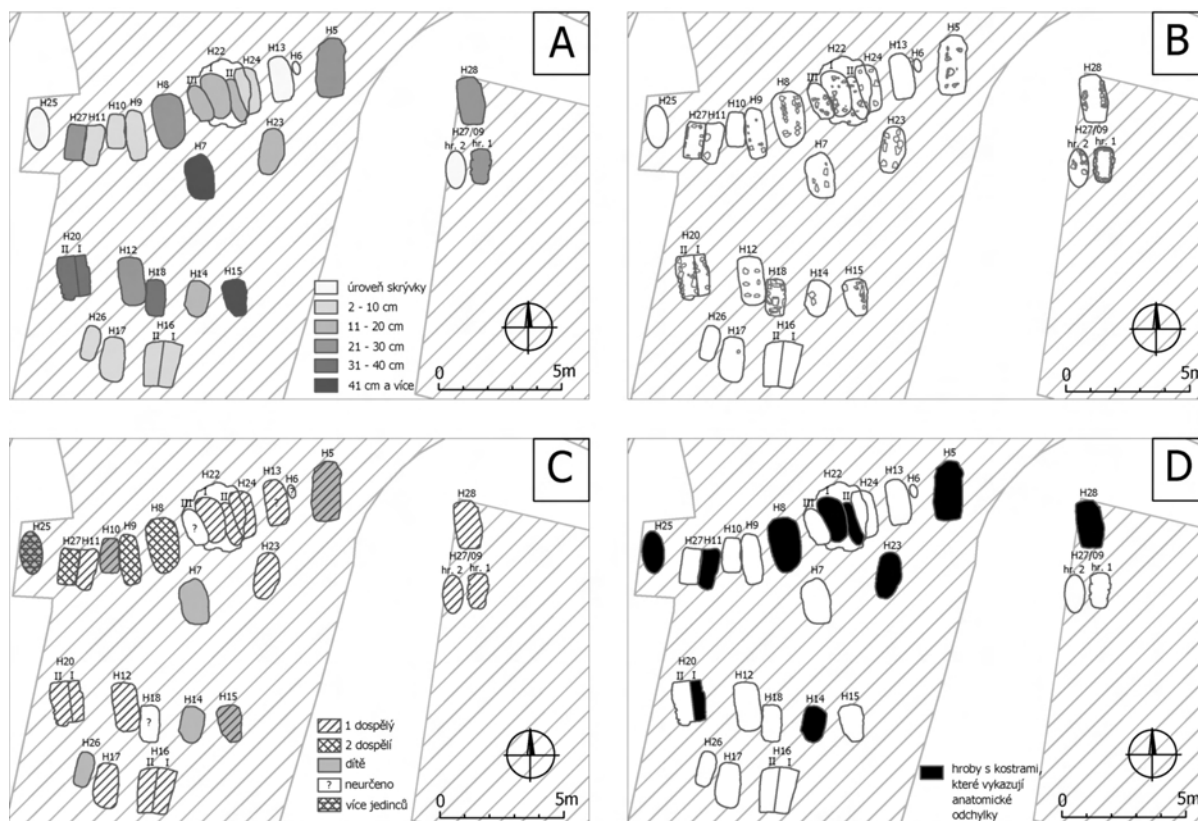
Pohlaví a věk pohřbených

Lidské kosterní pozůstatky z pohřebiště v Přemyšlení byly velmi špatně dochované, čímž byla značně omezena jejich výpovědní hodnota. Z celkového počtu 39 pohřbených jedinců u 5 (13 %) nebylo možné se vůbec vyjádřit ke stáří či pohlaví pohřbeného. Vzhledem ke špatné zachovalosti koster bylo možné antropologicky určit pohlaví jen u čtyř jedinců. Z celkového souboru analyzovatelných ostatků tak bylo pohlaví stanoveno u 11 % jedinců, při započtení nedospělých pohřbů je pohlaví jedinců určeno pouze v 15 % případů. Vyvozovat bližší soudy o zastoupení mužů a žen, příp. jejich rozmístění na pohřebišti, by postrádalo odpovídající váhu výpovědi. Ve třech případech, kdy pohlaví bylo možné určit, se jednalo o muže (hroby H9, H11 a H23), pouze v jednom šlo pravděpodobně o ženu (H28/09).

S ohledem na lepší dochování zubů byla vyšší určitelnost u stanovení věku pohřbených (87 %). Zařazení do věkových kategorií bylo v mnohých případech nemožné, největší výpověď tak má rozlišení nedospělých a dospělých jedinců. Diskuse věku u dospělých jedinců je obtížná kvůli překrývajícímu se škálování způsobenému nejistým zařazením do věkových kategorií, kdy u některých jedinců bylo možné určit věk ne přesněji než na období dospělosti. Dětské hroby byly na pohřebišti tři, a to hrob H7, H14 a H26. Ovšem dětských kosterních pozůstatků, zvláště chrupu, se našlo na pohřebišti více. Kosti nedospělých jedinců spolu s kostrou dospělého obsahovalo dalších pět hrobů (H5, H10, H15, H24 a H25). Z nálezové situace nelze vyvozovat způsob uložení dětských pohřbů v těchto hrobech, ani zda byly do hrobu uloženy současně s dospělým jedincem. Přítomnost dětských pohřbů v těchto hrobech byla rozpoznána až při detailním antropologickém vyhodnocení. V hrobech H5 a H15 se nacházel dětský chrup, v hrobě H24 byla lebka a další fragmenty kostí nedospělého jedince a podobně hrob H10 obsahoval několik kostí náležících nedospělému jedinci. V hrobě H25 se fragmenty dětských dlouhých kostí nacházely spolu s kosterními pozůstatky dalších tří dospělých jedinců. Zastoupení pohřbů dětí v souboru analyzovatelných jedinců je 25 %. Dětské hroby se nekonzentrovaly na určitém místě, byly rovnoměrně rozmístěny na pohřebišti (obr. 18:C).

Počet jedinců v hrobech

Ve větším počtu případů se na pohřebišti v Přemyšlení vyskytovaly nálezy kosterních pozůstatků dvou jedinců v jednom hrobě (obr. 18:C). Takových hrobů bylo na pohřebišti dohromady devět (35 %). Ne vždy ovšem museli být do těchto hrobů pohřbeni dva jedinci, v případě druhého jedince totiž často šlo pouze o fragmenty kostí (zvláště lebky, případně zuby). Zdá se však nepravděpodobné, že by se fragmenty kostí do hrobové jámy opakovaně dostaly jako intruze v zásypu a jejich výskyt se vždy koncentroval na dno hrobu. Vedle hrobů s obsahem zlomků dětských kostí spolu s kostrou dospělého jedince byly na pohřebišti prozkoumány hroby s kosterními ostatky dvou dospělých jedinců. Ve třech případech byli zemřelí pravděpodobně uloženi vedle sebe, čemuž odpovídá i tvar a velikost hrobové jámy (H16, H20 a pravděpodobně H22). V případě hrobu H20 a H22 je možné přítomnost dvou jedinců ležících vedle sebe předpokládat především podle velikosti a úpravy hrobové jámy, neboť kosti v těchto hrobech byly zpřeházeny a ve špatném stavu. Ve dvou případech byli zemřelí uloženi přímo v hrobové jámě

Obr. 18. Přemyslení, okr. Praha-východ. Hloubka hrobů na pohřebišti od úrovně skrývky (A), úprava hrobové jámy – rozložení kamenů na dnech hrobových jam (B), rozmístění pohřbů na pohřebišti podle věku pohřbeného a počet jedinců v hrobě (C) a rozmístění pohřbů s kostrami, které vykazují anatomické odchylky (D). Kresba Z. Kalfusová

nad sebou (H8 a H9). V ostatních případech (H13 a H27) není možné vzájemnou polohu dvou jedinců určit, zde se totiž nacházela vždy kostra jednoho jedince a fragmenty dvou lebeček ležících poblíž sebe v neanatomické poloze. Z podobného důvodu není možné určit vzájemnou polohu pohřbených jedinců také u hrobů s fragmenty dětských kostí. Navíc poloha zlomků kostí nedospělých jedinců v těchto hrobech v terénu většinou nebyla zaznamenána a jejich přítomnost byla zjištěna až detailní antropologickou analýzou materiálu vyzvednutého z hrobu.

Určitou anomálii v uložení a počtu pohřbů představuje hrob H25 s kosterními pozůstatky minimálně čtyř jedinců, z nichž jeden byl nedospělý. V anatomickém sledu se nacházela pouze kostra I, pohřby ostatních jedinců byly v neanatomickém sledu odsunuty k okraji hrobové jámy.

Hrobů, které podle antropologické zprávy obsahovaly kosterní pozůstatky jednoho jedince, bylo nejméně devět. Patří mezi ně čtyři hroby dětské (H7, H14 a H26), pět hrobů s dospělým jedincem (H12, H17, H23, H27/09-1 a H28) a dále hrob H6, u kterého nebylo možné v důsledku špatné zachovalosti kosterních pozůstatků určit věk.

Je důležité upozornit na rozmístění hrobů s kosterními pozůstatky dvou jedinců. V první, severní řadě (skupina 1) byly téměř výhradně hroby obsahující kosterní pozůstatky dvou jedinců, výjimkou byly pouze hroby H6 a H11, které mají vzhledem ke své špatné zachovalosti nízkou výpovědní hodnotu, a dále celkově odlišný hrob H25, ve kterém byly nalezeny kosti nejméně čtyř jedinců. Zbývající tři hroby s pozůstatky dvou jedinců se nacházely ve třetí a čtvrté řadě (skupina 2) – dva ve třetí (H15 a H20) a jeden ve čtvrté (H16). V této skupině 2 však byly pohřby na rozdíl od skupiny 1 ukládány do hrobové jámy vždy vedle sebe.

Uložení koster v hrobě

Uložení většiny koster na pohřebišti v Přemyslení odpovídá pohřebnímu zvyku únětické kultury. S určitými odchylkami, které ale též mohou být způsobeny nepřesností dokumentace a stavem dochování antropologického materiálu, pohřby spočívaly na pravém boku ve skrčené poloze, hlavou k jihu, tváří

k východu. Stehenní kosti ležely vzhledem k trupu většinou v ostrém úhlu, v některých případech byly výrazně přitaženy k tělu (zvláště hrob H17 a H16/II). Zjevně odlišně v hrobě H13 a H10 ležely kostry ve volně skrčené poloze, se stehenními kostmi vzhledem k trupu téměř v pravém úhlu. Pokud je možné odhadnout, horní končetiny byly často pokrčené v lokti a „zkřížené na prsou“ (H9, H10, H16, H12), případně přitaženy k tělu (H17, H23). V případě hrobů H26, H15, H6 a H18 byla zachovalost kostry tak malá, že je možné uvést pouze to, že zemřelý byl do hrobu uložen hlavou k jihu.

Na pohřebišti v Přemyšlení se častěji objevují posuny či přesuny kostí v rámci hrobové jámy (*obr. 18:D*). Méně pravděpodobně se tak mohlo stát při skrývce (v případě velmi mělkých hrobů), hroby mohly být ovšem také druhotně narušeny, a to jak cíleně za účelem vyzvednutí uložených předmětů, tak doprovodně například při uložení dalšího pohřbu do stejné či rozšířené hrobové jámy. O doprovodném narušení lze uvažovat v hrobě H20, kde patrně byli původně uloženi dva jedinci a kde v jednom hrobě vymezeném kamenným obložením kostra úplně chyběla (jeden jedinec je podle antropologického posudku doložen jen chrupem, jehož poloha v hrobě není známa), v druhém hrobě byly kosti výrazně zpřeházeny a odsunuty k východní stěně hrobové jámy. Jednotlivé fragmenty kostí se objevovaly i ve vyšších polohách zásypu tohoto hrobu. Podobně narušený se zdá hrob H5. Na dně uložená kostra pravděpodobně ležela v anatomickém pořádku, vyšší vrstvy zásypu však obsahovaly fragmenty dalších lidských kostí. Dle antropologické zprávy hrob obsahoval dva jedince, přičemž druhý byl zastoupen pouze chrupem. Kostra v hrobě H14 měla přesunuté kosti horní končetiny i spolu s klíční kostí ke kostem chodidla. Také v hrobě H23 jsou patrné drobné přesuny fragmentů kostí. V hrobě H28 byla pravděpodobně následným zásahem poškozena lebka, dochoval se jen fragment. Posunutý byl také fragment pánve a hrudní kosti do severní poloviny hrobu. Narušený byl pravděpodobně také hrob H27, kde byla lebka jedince I otočena o 180° tak, že ležela na pravém boku, ale tváří směřovala k západu. Hned vedle této lebky se nacházely fragmenty lebky druhého jedince II, ke kterému ovšem scházela kostra. V hrobech H13 a H24 ležela vždy jedna lebka (v případě hrobu H13 pouze zuby) v anatomickém pořádku vzhledem k dochované kostře, zatímco zlomky lebky druhého jedince se, stejně jako v hrobě H27, nacházely vždy poblíž jihozápadního rohu hrobové jámy.

Opakovaný pohřeb do stejné hrobové jámy, avšak s odlišným stupněm dochování ostatků pohřbených jedinců, lze sledovat u hrobu H8 a H9. V hrobě H9 ležela kostra jedince I v anatomickém pořádku. Vedle jeho lebky východním směrem se nacházely fragmenty lebky druhého jedince II, z něhož v hrobě zůstaly dochovány ještě drobné fragmenty horní a dolní končetiny. Kostí snad přesunuty nebyly, v tomto hrobě leželi patrně dva jedinci na sobě. Východně od tohoto hrobu se nacházel hrob H8 se dvěma jedinci, kteří byli uloženi stejným způsobem, ovšem s tím rozdílem, že v tomto hrobě zůstaly dochovány jen drobné fragmenty jedné lebky, zatímco kostry dvou jedinců ležících na sobě byly až na kosti páteře zachovány poměrně dobře.

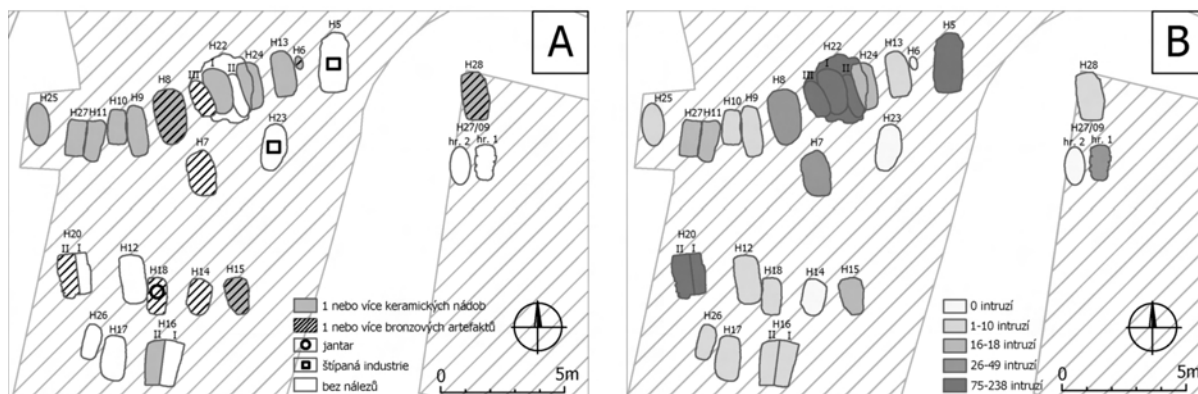
Výjimečný byl hrob H25, který obsahoval kosti čtyř jedinců. Z uspořádání kostí pohřbených jedinců se zdá, že kosti jedinců II–IV byly před uložením jedince I odsunuty ke kraji hrobové jámy, čímž došlo k vytvoření prostoru pro pohřeb I, který byl uložen v opačné orientaci než ostatní pohřby na pohřebišti.

Umístění a počet hrobových nálezů

Většina hrobů na pohřebišti v Přemyšlení obsahovala hrobové přídávky (*obr. 19:A*). Pouze pět hrobů (18 %) bylo bez přídávky. Tři z těchto hrobů (H12, H17, H26) se nacházely v jižní části pohřebiště (skupina 2) poblíž sebe. Zbývající hroby (27/09-1,2) byly prozkoumány na přilehlé parcele (skupina 3).

Ve více než polovině hrobů (celkem 13) se nacházely keramické nádoby. V devíti případech byla do hrobu přidána pouze jedna nádoba, která byla uložena na dno hrobové jámy do prostoru před tělo zemřelého v úrovni hrudníku (H16, H22), pánve (H13 a pravděpodobně H9) a lebky (H28). V hrobě H15 byla kostra pohřbeného jedince velmi špatně dochovaná a polohu keramické nádoby vzhledem ke kostře je možné pouze odhadovat. Nádoba se pravděpodobně nacházela před tělem zemřelého v úrovni hrudníku. V hrobě H27 ležela poškozená keramická nádoba pod lebkou, která však byla pravděpodobně ze své původní polohy přesunuta. Nálezy v hrobě H11 jsou evidentně zpřeházené, rozbitá keramická nádoba byla nalezena v nepůvodní poloze při západní stěně hrobové jámy. V případě hrobu H20 nebyla poloha části keramické nádoby zaznamenána, a pravděpodobně se nacházela v zásypu hrobové jámy.

Dvě nádoby obsahoval hrob H10 a H6. V hrobě H6 byly obě nádoby uloženy na jednom místě v úrovni hrudníku před tělem jedince I a byly neúplně dochovány ve více fragmentech. V hrobě H6 se nacházely fragmenty ze dvou keramických nádob, celý hrob však byl silně poškozen skrývkou, polohu nádob tak není možné určit.

Obr. 19. Přemyslení, okr. Praha-východ. Rozmístění nálezů v hrobech na pohřebišti (A) a množství intruze v jednotlivých hrobech na pohřebišti (B). Kresba Z. Kalfusová

Ve dvou případech byly v hrobě nalezeny nádoby tři (hrob H8 a H25). V hrobě H8 stála malá nádoba (3) v poloze před pánví, pod skrčenými kostmi dolních končetin jedince I. Pouze v tomto případě lze jednoznačně ztotožnit příslušnost nádoby (3) jako milodaru náležející pohřbu II v tomto hrobě. Další nádoba (2) v hrobě H8 byla umístěna před hrudníkem a třetí (1) v místech téměř nedochované lebky. Původní poloha této nádoby (1) mohla být za hlavou zemřelého. V tomto hrobě se navíc nacházel na dně hrobu větší keramický stěp (a), možná pozůstatek dalšího milodaru, a to v poloze před lebkou. V hrobě H25, ve kterém byly lidské kosti nejméně čtyř jedinců zpřeházené, určovat polohu vzhledem k pohřbenému není možné. Dvě nádoby ležely v západní polovině hrobu dnem vzhůru, snad záměrně. Poloha torza třetí nádoby (3) nebyla zaznamenána.

Výjimečný je hrob H24 s pěti keramickými nádobami. Jedna keramická nádoba (6) byla umístěna v prostoru chodidel zemřelého, zbývající čtyři nádoby se nacházely v okolí fragmentů dvou lebek zde uložených – nádoba (4) stála téměř na hrudi pohřbeného, tři menší nádoby (1-3) pak jižně od fragmentů obou lebek, přičemž jedna z nich (1) ležela na boku.

Bronzové předměty se na pohřebišti v Přemyslení nacházely v méně častém zastoupení, a to v devíti hrobech (33 %). Většinou jde o zlomky drátků, u kterých je nezbytné předpokládat, že se s vysokou pravděpodobností nenacházejí ve své původní poloze. Tak je tomu v případě hrobů H6, H22, H20 a H28. V hrobě H14 byl uložen drobný fragment bronzů na lebce. Zbytky částí pravděpodobně náhrdelníku, jehož součástí byly i bronzové spirálky svinuté z drátu, byly v hrobě H15 roztroušeny na větší ploše na dně hrobové jámy.

Pouze dva hroby na pohřebišti obsahovaly bronzovou jehlici, a to dětský hrob H7 a hrob H18. Hrob H7 obsahoval kromě jehlice ještě trubičky stočené z bronzového drátku. To vše leželo poblíž nebo přímo na zvířecí lopatce umístěné v prostoru před hrudníkem. Hrob H18, ve kterém se nedochovaly téměř žádné kosterní pozůstatky, vedle jehlice obsahoval také pozůstatky náhrdelníku složeného ze spirálek stočených z bronzového drátku a bronzové trubičky stočené z plechu a dva náramky. Vše bylo v hrobě zachováno pravděpodobně v původní poloze a tvořilo spolu s jantarovými korálky (jediný jantar na pohřebišti) náhrdelník.

Přítomnost dalších nálezů, resp. jejich příslušnost k hrobovým celkům jako k milodarům u hrobů starší doby bronzové je značně problematická. Ve výplních jam bylo zjištěno množství keramiky, přičemž některé fragmenty lze bezpečně datovat do neolitu či eneolitu (obr. 19:B). Problematická je tak přítomnost štipané industrie, která mohla být do hrobů přidána záměrně. Štipaná industrie se nacházela v hrobech H5, H22 a H23. Na dně hrobu H5 ležel kamenný artefakt v prostoru před hrudníkem zemřelého, v hrobě H23 byl kamenný štipaný artefakt zaznamenán za lebkou. V případě hrobu H22 štipaná industrie pochází patrně ze staršího narušeného objektu badenské kultury, podobně jako dva kusy malakofauny nalezené v této hrobové jámě. U nálezů mazanice či kostí v hrobech lze s vysokou pravděpodobností uvést, že nemají přímou souvislost s pohřby. Za milodar lze považovat pouze nález prasečí lopatky v hrobě H7, která se nacházela před hrudí a pod rukama pohřbeného.

Obr. 20. Přemyšlení, okr. Praha-východ. Nádoba z hrobu 25. Foto P. Limburský

Obr. 21. Přemyšlení, okr. Praha-východ. Nádoba z hrobu 15. Foto P. Limburský

CHARAKTERISTIKA MILODARŮ

Keramika

Keramika přikládána jako milodary do hrobů únětické kultury na pohřebišti v Přemyšlení svým způsobem provedení a charakterem plně zapadá do známé keramické produkce tohoto období. Vyskytuje se v převážně jemném, hlazeném provedení s barvou povrchu šedohnědých až tmavě hnědých odstínů. Z této charakteristiky se vymyká pouze část nádoby v zásypu hrobu H8 (*obr. 6A:a*), u které je již při letmém ohledání patrná nestejná tloušťka střepe, byť na povrchu je stěp jemně vyhlazen. Obdobně okrovou barvou i způsobem provedení povrchu se ze souboru odlišuje část hmoždířovité nádoby v hrobě H15 (*obr. 10B:1*).

Z detailních anomálií provedení keramiky, které se vyskytují na souboru keramiky na pohřebišti, je nezbytné upozornit na neúplný výpal nádob v hrobě H24 (*obr. 14B:2, 3*), kde misky na svém povrchu zčásti vykazují podobně odlišné změny zabarvení povrchu, které může odkazovat na podobné podmínky výpalu. Lze se domnívat, že tyto dvě nádoby byly vypalovány současně.

Bližší analýzu keramických tvarů, které byly ukládány do hrobu společně, znesnadňuje skutečnost, že ve velkém procentu hrobů byly antropologickou analýzou zjištěny vícenásobné pohřby. Souběžný výskyt více nádob v jednom hrobě v těchto případech nemusí znamenat jejich současné uložení, ale může souviset s časově odlišnými událostmi při postupném ukládání zemřelých do jedné hrobové jámy. V některých případech lze usuzovat, že keramika byla do hrobu přidávána postupně. Rozmístění nádob 1, 2 a 3 v hrobě H8 i přítomnost dalších nádob ve střepech (*obr. 6A*) mohou ukazovat na nestejný okamžik jejich uložení, tj. že ne všechny

nádoby přísluší pouze jedinému pohřbu. Obdobně i hrob H24 (*obr. 14B*). Stanovit, ke kterému z pohřbů ve společné hrobové jámě jednotlivé nádoby přísluší, je ale spekulativní.

Typové spektrum keramických milodarů přidávaných do hrobů v Přemyšlení se skládá z mis, džbánek, koflíků, miniaturních nádobek a zvláštních tvarů. Nejpočetněji jsou zastoupeny mísy, zastoupení koflíků je ve srovnání s ostatními lokalitami nízké.

Z mis se na pohřebišti největší měrou vyskytují různé hluboké varianty mis s vodorovným uchem, tzv. „mísy lovosického typu“. Za možné varianty lze považovat i mísy s vodorovným uchem a rovným okrajem, výjimečný je výskyt dvojic plastických výčnělků na okraji u hrobu H24 (*obr. 14B:4*). Za místní výzdobný prvek lze též považovat zvýraznění nasazení hrdla na tělo přesekáváním u mísy na pěti nožkách (*obr. 15A:2*). Tento typ výzdoby byl u únětické keramiky pozorován v dosud nepublikovaném sídlištním materiálu mladšího období únětické kultury z Bašti (výzkum Oblastního muzea Praha-východ v letech 2004–2006), kde se velmi řídko nacházel na odsazení těla a hrdla u hrnců. Dosud výjimečný je též nález mísy lovosického typu s uchem opatřeným při stranách v místě připojení ucha k nádobě plastickými výčnělky (*obr. 15A:1; 20*). Pravděpodobně lze tyto „rohy“ považovat spíše za dekorativní prvek, možnosti funkční interpretace, případně imitace možných předloh kovových součástí nádoby se nepodařilo dohledat.

Tvarové zastoupení džbánek a koflíků obdobně jako miniaturních nádobek včetně případné aplikované výzdoby spadá do obvyklého typového sortimentu únětické kultury.

Za pozornost stojí nezvyklý nález dvojkónického hrnce v hrobě H11 (*obr. 9B:1*), u kterého je vyhlazené hrdlo v polovině přerušeno plastickou páskou a malým vodorovným ouškem. Ke zvláštním

tvarům patří též nález spodní části hmoždířovité nádoby s asymetrickou výzdobou imitující pravděpodobně šité švy (obr. 10B:1; 21). Podobné hmoždířovité nádoby se v únětické kultuře vyskytují jak s uchem, tak i bez ucha či plastických prvků (cf. např. Velké Přílepy-Kamýk – Moucha 1978, obr. 88:2; Holubice – Schmidt 1893–1895, tab. 9:23; Kolín – Šumberová et al. 2012, 118: č. kat. 9017, př. č. 29759/08). Hmoždířovité nádoby se ve výraznějším zastoupení poprvé na českém území vyskytují v řivnáčské kultuře. Bez ohledu na rozdílnost proporcí na základě výskytu tohoto ne příliš obvyklého tvaru však vyvozovat nějaké souvislosti by patrně nebylo oprávněné. Výskyt uvedených hmoždířovitých nádob v únětické kultuře spíše indikuje jistou oblibu výroby keramických imitací nádob z organického materiálu v časovém horizontu starší doby bronzové. Výskyt podobných specifických nádobek, též kónického tvaru mnohdy s jednostrannou výzdobou imitující švy, lze například nalézt v kultuře Somogyvár-Vinkovci v Zadunajsku (cf. Bondár 1995, 206–207).

K nepříliš častým, nikoliv však výjimečným nálezům patří zlomek horní části držadla lžice v hrobu H24 (obr. 14B:5). Držadlo je zakončené malým háčkem, rekonstruovat velikost či tvar lžice je ale nemožné. Hliněné lžice nepatří k chronologicky citlivým předmětům, zdá se, že jejich výskyt v únětické kultuře se váže spíše na starší období. Diskuse dalších nálezů keramických lžic včetně aktualizované mapky výskytu byla provedena při publikaci staroúnětického pohřebiště v Řepné ulici v Praze-Ďáblicích (Kostka – Smejtek 2012, 711–712, obr. 20).

Kovové nálezy

Nálezy kovů v hrobech v Přemyslení představují nepříliš početnou skupinu nálezů pocházející z devíti hrobů (33 %), přitom nejnižší výskyt kovů v hrobech je ve skupině 1 (21 %) a nejvyšší ve skupině 2 (50 %). Většina nálezů, především drátěných záušnic či spirálek, se zachovala ve značně fragmentárním stavu a míra jejich dochování též indikuje opětovné využití hrobové jámy (např. H15). Mezi hroby bohatěji vybavené kovy patří hroby skupiny 2, ve které hroby H15 a H18 patří celkově vedle hrobu H7 k nejbohatším vůbec (obr. 19:A).

Typově se na pohřebišti vyskytují jehlice, drátěné záušnice větších i menších průměrů, drátěné náramky a součásti náhrdelníků ve formě zbytků trubiček a spirálek.

Pravděpodobně nejzajímavější nález představuje jehlice se spirálovitou hlavicí pocházející z hrobu H7 (obr. 4B:1). Jehlice, u kterých je hlavice tvořená jedním ovinem a vytváří tak náznak spirály, je z českých lokalit známá (Sulejovice – Zápotocký 1982, obr. 13:2; Polepy u Kolína – Dvořák 1927, tab. LX:14). Ve formě s hlavicí tvořenou více závity do tvaru dlouhé spirály, jak ukazuje nález z Přemyslení, je tvarem ojedinělým. Asi nejmarkantnějším rozdílem mezi oběma typy jehlic je průměr oka vnutí hlavice, který u jehlic z Polep a Sulejovic vytváří velké oko, zatímco u jehlice z Přemyslení se průměr tohoto oka zmenšuje na nejmenší možný průměr. Nejbližší analogie jehlice z Přemyslení tak nalzáme až v Podunají. Dlouhou dobu je znám nález z hrobu 11 v Gemeinlebarnu (Bertemes 1989, Taf. 20, Gr.11:2; Taf. 28:11). Další nález pochází z hrobu 59, Linz-St. Peter (Adler 1965, 33, Abb. 4). Za blízké varianty, třebaže s menším počtem ovinů, lze též považovat nálezy z jižního Bavorska na lokalitách Kay-Mühlham, hr. 2; Straubing-Jungmeier, hr. 17 a Töging (cf. Ruckdeschel 1978, 122). Vzhledem ke společnému výskytu této jehlice na uvedených lokalitách např. s manžetovým náramkem či delší dýkou s pěti nýty či C-náramkem lze ve shodě s W. Ruckdeschlem souhlasit s umístěním tohoto typu jehlice do staršího období horizontu A2 (Ruckdeschel 1978, 122). Této synchronizaci neodporuje ani nálezová situace v Přemyslení.

Využití dalších kovových nálezů pro synchronizaci s ostatními lokalitami je značně omezené. Jednak z důvodu průběžného výskytu tvarově velmi jednoduché jehlice se svinutou hlavicí (H18), jejíž výskyt pokrývá průběžně celou starší dobu bronzovou a ve variantách i mladší období. Vedle spirálek a trubiček původem patrně z náhrdelníků či nášivek obdobně k bližší synchronizaci nelze využít nálezy drátěných záušnic, i když u záušnic se zpětnou kličkou a snad i u kovových spirálek náhrdelníků se zdá, že těžiště jejich výskytu leží v mladším období trvání této kultury.

Za pozornost stojí nálezy dvou drátěných spirálových ozdob z hrobu H18, které lze patrně interpretovat jako náramky. Jejich vnitřní průměr se pohybuje okolo 4 cm. Tento vnitřní průměr se výrazně odchyľuje od běžných průměrů náramků známých například z depotů (cf. Moucha 2005, 167–295) a ani nedosahuje vnitřních průměrů C-náramků v nálezech z okolí lokality. Je úkolem dostupných přírodovědných analýz v případě podobných dalších nálezů prokázat, zda ozdoby těchto průměrů skutečně sloužily jako náramky, či zda se nemohlo jednat o ozdoby navlékané například na copy či kusy oděvu. U náramků z Přemyslení z důvodů absence dalších argumentů je však nezbytné zatím přijmout interpretaci těchto ozdob jako náramků, příslušejících velmi subtilnímu jedinci, snad dítěti. Tomu by též mohla nasvědčovat celková technologická podobnost provedení těchto náramků, včetně zploštění drátu a zahrocení konců, s rozměrově větší dvojicí náramků nalezených při stavbě inženýrských sítí v roce

1994 v nedalekých Klecanech a následně získaných do sbírek Středočeského muzea v Roztokách (*Ernée et al. 2011, 312, obr. 3:1*).

Ostatní nálezy

Vedle nálezů z jantaru, které byly pravděpodobně součástí jednoho náhrdelníku a nepředstavují nijak výrazný soubor, se jako milodary z dalších materiálů na pohřebišti v Přemyšlení ještě vyskytly nálezy z kamene a kosti.

Kamenné milodary se v hrobech únětické kultury vyskytují s menší četností. Uložení většího obláčku v hrobě H5 jako součásti výbavy má v pražsko-slánské oblasti oproti jiným regionům vyšší výskyt, většinou však, oproti hrobu v Přemyšlení, se nacházejí před obličejem či nad temenem pohřbeného (cf. *Pleinerová 1978, 369*). Nejistá je příslušnost škrabadla (1) k výbavě hrobu, protože nelze vyloučit, že se jedná o intruzi z objektů staršího osídlení.

Přítomnost prasečí lopatky v hrobě H7 ukazuje na v pravěku poměrně běžný zvyk vybavovat pohřby též masitými milodary. Z nálezových okolností a způsobu uložení je nepochybná příslušnost této lopatky k výbavě hrobu (*obr. 4B; obr. 5*), a nejedná se tudíž o případný zapomenutý nástroj, který mohl sloužit k hloubení hrobové jámy.

SYNCHRONIZACE NÁLEZŮ A NÁLEZOVÉ SITUACE

Problematiku chronologie únětické kultury na základě typologie nejméně shrnul již před více než jedním desetiletím L. Smejtek v souvislosti s publikací únětických nálezů v Kněževsi u Prahy (*Smejtek 2001, 231–236*). Respektovaný stav bádání, který se odvozuje z tradičního kulturně historického pohledu, ale zároveň i z různého pojetí výpovědi hrobových celků, nedoznal za následující desetiletí vážnějších proměn, vyjma většího nárůstu počtu únětických nálezových celků absolutně datovaných metodou stanovení obsahu radiouhlíku (cf. *Ernée – Müller – Rassmann 2009*). Pro řešení nesouladu mezi typologickými chronologiemi a třeba i společně s chronologií absolutní bude patrně nezbytné opustit dosavadní způsob hodnocení pohřebního ritu. Při interpretaci bude nezbytné zavést do úvah daleko širší spektrum pohledů na uspořádání a výbavu hrobů, než dosud převažující interpretace výbavy jako přímého odrazu materiální kultury, která je sjednocena obecně sdíleným univerzálním stylem na celém území archeologické kultury. Jedním z možných nástrojů, který může poskytnout srovnávací data pro tento typ úvah, je oddělení analýzy pohřebišť, příp. jejich větších částí, od výpovědi souhrnu jednotlivých hrobových celků. Tímto je motivována i publikace pohřebiště v Přemyšlení. Použití členění do typologických stupňů vypracovaných V. Mouchou (*Moucha 1963*), které bude následně využito, tak striktně nemusí vyjadřovat asynchronní stupně vývoje v chronologickém smyslu, ale především horizonty podobných nálezových celků. Diskuse vzájemného časového postavení či hledání rozporů není předmětem této práce. Pro lepší srozumitelnost se i nadále s výše uvedenou výhradou přidržujeme užívání termínu stupeň v souladu s uvedeným Mouchovým členěním.

Spektrum nálezů využitelných pro synchronizaci hrobových celků pohřebiště v Přemyšlení není příliš rozmanité. Nejčetnější nálezy mis s vodorovným uchem, tzv. mis lovosického typu, mají poměrně široké rozpětí výskytu a obecně spadají do staršího období únětické kultury. Lze je nalézt již ve druhém, starounětickém stupni, nejčastěji se s nimi ale setkáváme v 3. a 4. předklasickém stupni únětické kultury. Do předklasického stupně lze též řadit nálezy koflíku z hrobu H13 či mísy z H27. Aplikovaná trásňová výzdoba, se kterou se v Přemyšlení setkáváme v hrobech H10 a H9, spíše ukazuje k typologicky starším stupňům této kultury, nejčastěji je spojována s 2. starounětickým stupněm. S ohledem na zařazení lze za zajímavý nálezy považovat nálezy džbánů v hrobě H24 (*obr. 14B:6*). Celkově se tento soubor, ve kterém se vyskytla i keramická lžička, řadí ke staršímu období této kultury. Též rytá výzdoba džbánu by ukázala na starounětický stupeň (cf. *Moucha 1961, 32–33*). Vlastní profilace džbánu se zvýrazněním na maximální výduti se ale výrazně odlišuje od obličejů, někdy vakovitých či kulovitých těl nádob tohoto stupně a nejvíce se blíží džbánkům předklasického stupně.

Do mladšího období vývoje kultury, do klasického stupně, lze klást hrobové celky s nálezy miniaturních nádobek (H16, H20, H28) a s největší pravděpodobností i hroby s větším výskytem bronzového inventáře, především spirálek a jantaru (H18), a s ohledem na datování jehlice se svinutou hlavicí, jejíž chronologie byla uvedena výše, i hrob H7.

Budeme-li sledovat prostorové rozmístění nálezů na pohřebišti a jejich řazení do stupňů, zjistíme, že na pohřebišti se ve skupině 2 vyskytují pouze hroby, které by výbavou bylo možné klást do klasického

stupně, či hroby bez výbavy. Zde se též vyskytuje jedinečný nález hmoždířovité nádoby v hrobě H15, jejíž řazení do mladšího období únětické kultury lze přijmout. Ve skupině 3 na pohřebišti se vyskytuje pouze jeden hrob s výbavou, kterou lze též klást do klasického stupně únětické kultury.

Všechny nálezy, které lze klást do předklasického či typologicky starších stupňů, se vyskytují ve skupině 1. K typologicky nejstarším hrobům zde patrně patří hroby H10 a H9, ke kterým do stejného či mladšího typologického horizontu může patřit i hrob H25. Pravděpodobně k typologicky mladším nálezům může patřit výbava hrobů H24 a H22. Mezi typologicky nejmladšími, na úrovni předklasického stupně únětické kultury, by se poté nacházely hroby H11, H6, H13, H27, H8. Nálezově nezařaditelné jsou hroby H5 a H23 s výskytem štípané industrie, které se nacházejí na okraji skupiny (*obr. 18A*). Mimo řadu hrobů se též nachází hrob H7, který se odlišuje výjimečným nálezem jehlice se svinutou hlavicí a který by svým typologicko-chronologickým řazením spíše odpovídal milodarům hrobů skupiny 2 či 3.

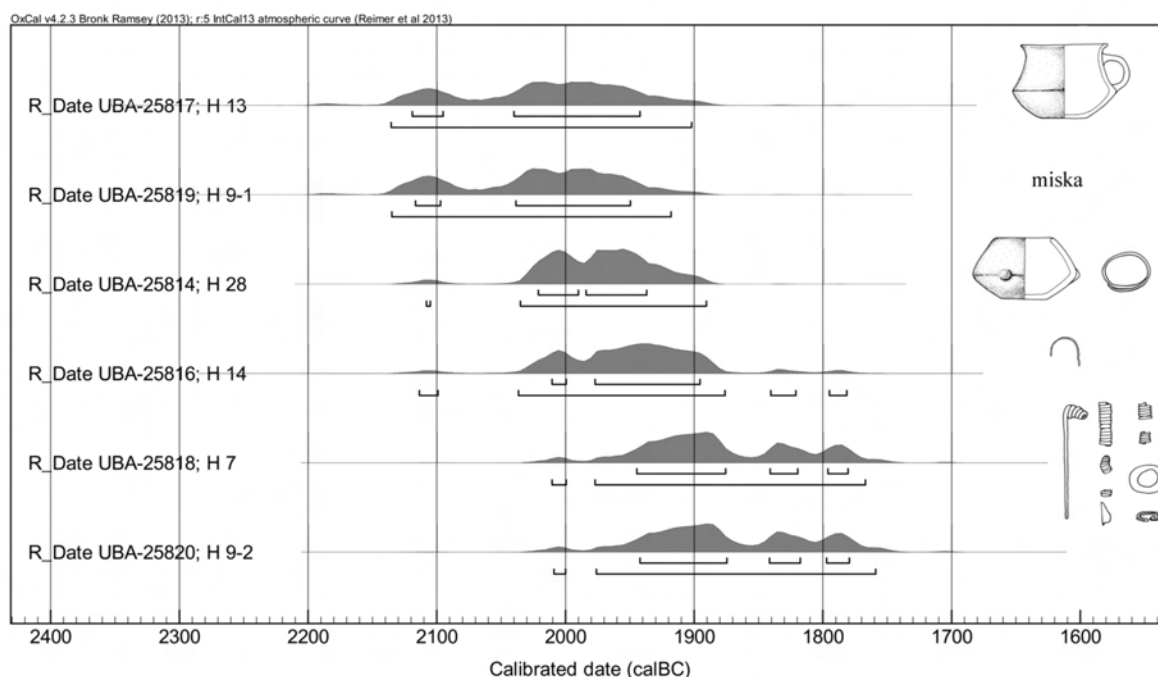
ABSOLUTNÍ DATOVÁNÍ STANOVENÍM OBSAHU ¹⁴C

U vybraných hrobových celků na pohřebišti v Přemyslení bylo provedeno stanovení absolutního stáří za pomoci měření obsahu ¹⁴C v ostatcích pohřbených jedinců. Výběr datovaných kontextů byl značně omezen stavem dochování antropologického materiálu, ze kterého nejvyšší pravděpodobnost dosažení důvěryhodných výsledků měření vykazovaly zuby. Zbytky ostatního skeletu pohřbených jedinců jevíly známky silného narušení a špatného uchování organické složky kostí.

Pro datování bylo odebráno sedm vzorků, přičemž na šesti z nich bylo úspěšně provedeno měření a určení absolutního stáří. Měření probíhalo v laboratoři ¹⁴Chrono Centre Queen's University v Belfastu. Naměřené výsledky a grafické vyjádření odpovídajícího stáří uvádí *tab. 2* a *obr. 22*.

Výsledky radiouhlíkového datování hrobů v Přemyslení nabízejí různé pravděpodobné interpretace. V celkovém trendu lze usuzovat, že měření ve skupině 1 vykazují vyšší stáří, než výsledky získané ve skupinách 2 a 3. Zvláštní případ pak představuje hrob H9, který poskytl výrazně odlišné datování obou uložených pohřbů a který bude diskutován dále.

Nejstarší data poskytla měření v hrobě H13 a jedinec I v hrobě H9. Po kalibraci možných hodnot v intervalu 2σ lze úmrtí pohřbených jedinců klást do období 2135–1910 BC. Toto rozpětí poměrně dobře koresponduje s daty získanými například na lokalitách v Kněževsi (Bln 5436: 3679 ± 34 BP; 2193–2179 a 2144–1957 BC) nebo Soběsukách (Ki 4452: 3690 ± 30 BP; 2196–2171 a 2148–2010 a 2001–1977 BC). Typologicky je výbava těchto hrobů řazena do protoúnětického stupně (*Ernée – Müller – Rassmann 2009*, 390; cf. *Smejtek 2001*, obr. 29–30). Z hrobů z Přemyslení by tak této výbavě mohl odpovídat pouze slovní

Obr. 22. Přemyslení, okr. Praha-východ. Grafické znázornění výsledků absolutních dat po kalibraci

Č. vzorku	Kontext hrobu	Druh materiálu	Popis měřeného materiálu	Okolnosti odběru vzorku	14C [B.P.]
UBA-25814	H 28	kost	zlomky žeber	vzorek odebrán po uložení v depozitáři po antropologickém zpracování	3613 ± 28
UBA-25815	H 10	kost	zlomky žeber; kostra I	vzorek odebrán po uložení v depozitáři po antropologickém zpracování	Failed
UBA-25816	H 14	kořen zubu	mléčná stolička 64	vzorek odebrán po uložení v depozitáři po antropologickém zpracování	3591 ± 37
UBA-25817	H 13	kořen zubu	premolár; kostra I	vzorek odebrán po uložení v depozitáři po antropologickém zpracování	3640 ± 42
UBA-25818	H 7	kořen zubu	trvalý řezák 22	vzorek odebrán po uložení v depozitáři po antropologickém zpracování	3548 ± 36
UBA-25819	H 9-1	kořen zubu	třenový zub; kostra II	vzorek odebrán po uložení v depozitáři po antropologickém zpracování	3644 ± 37
UBA-25820	H 9-2	kořen zubu	třenový zub; kostra I	vzorek odebrán po uložení v depozitáři po antropologickém zpracování	3545 ± 38

Tab. 2. Přemyšlení, okr. Praha-východ. Výsledky radiouhlíkového datování

popis misky z hrobu H9, která ale byla v průběhu výzkumu zcizena. Koflík z hrobu H13 typologicky spíše odpovídá hrobu 20 z Prahy Miškovice (UtC 13187: 3600 ± 38 BP; 2130–2090 a 2050–1870 BC), který vykazuje srovnatelné, i když poněkud nižší datum (*Ernée – Müller – Rassmann 2009, 381*).

Datování pohřbu H28 klade dobu úmrtí pohřbeného do rozmezí let 2030–1890 BC (kalibrace též připouští i krátký interval okolo roku 2110 BC). Takto vysoké datování dvojkónické nádoby, která bývá obvykle řazena do klasického stupně Mouchova třídění, bude nezbytné v budoucnu sledovat. Datování výbavy hrobu H7 do období 2010–1770 BC, která je na základě výskytu jehlice se svinutou hlavíci řazena do horizontu A2, plně odpovídá datům tohoto horizontu pocházejícím z kontextů s výskytem např. únětických jehlic z Jenišova Újezdu, Vepřku, Miškovice či Vliněvsí (*Ernée – Müller – Rassmann 2009, 392–393*).

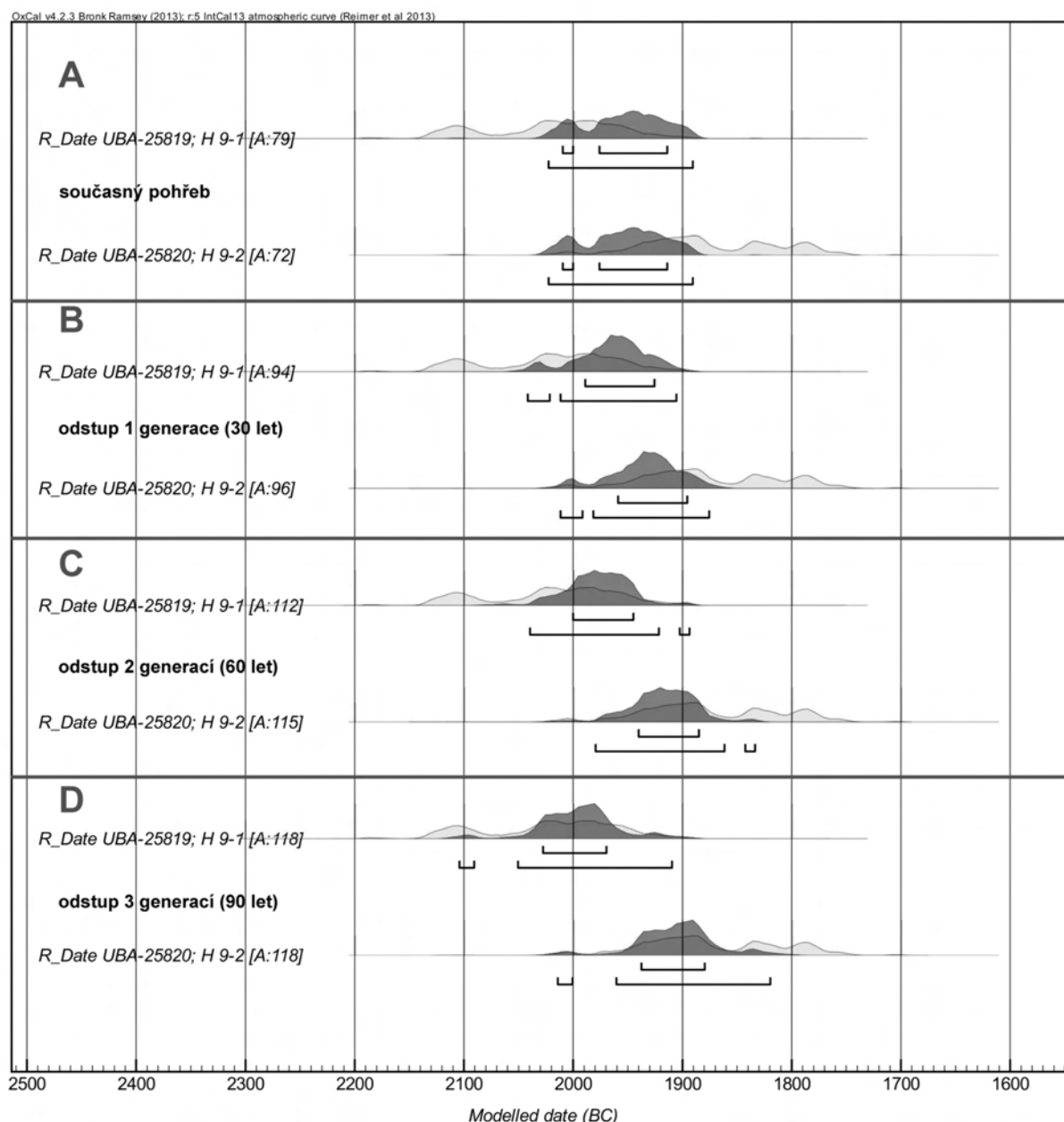
Problematiku vyhodnocení a interpretace radiouhlíkových dat nejlépe ilustrují výsledky měření provedených na dvou jedincích uložených do společného hrobu H9. Stratigrafie zřetelně ukazuje, že jedinec II byl uložen do hrobu dříve, případně současně jako jedinec I. Této sekvenci též odpovídají získaná radiouhlíková data, přitom ale výsledky měření na ostatcích jedince II patří k nejstarším získaným datům a ostatky jedince I k nejmladším na celé lokalitě. Data tak připouštějí možnost, že časový odstup mezi úmrtími obou jedinců může být až 380 let, zároveň však i možnost jejich současného úmrtí. V tom případě by bylo možné klást úmrtí obou jedinců do poměrně krátkého intervalu mezi roky 2015–1890 BC. Obr. 23 ukazuje různé modelové situace využitě pro interpretaci datování obou pohřbů v hrobě H9 v závislosti na předpokládaném odstupu úmrtí obou jedinců. V případě, že by se podařilo na základě nezávislého vyhodnocení archeologické situace v hrobě usoudit na pravděpodobný časový odstup v hrobě uložených pohřbů, mohla by tato informace upřesnit i vlastní kalibraci a výsledky radiouhlíkového datování. Detailní pozorování a práce specialistů přímo v terénu, např. při vyhodnocení dekompozice kostí či sledování tafonomických procesů apod., by v těchto případech mohla být vítaným pomocníkem.

Dle standardně provedené dokumentace hrobu H9 lze s vysokou pravděpodobností vyloučit současný pohřeb obou jedinců, a to především díky odlišnému dochování antropologického materiálu. Zjištění, že vnější obrysy skeletu později pohřbeného jedince respektují předpokládané rozměry schránky, by mohlo naznačovat, že v době uložení tohoto skeletu byla schránka ještě patrná a pravděpodobně i pevná. Ohodnotit časový odstup na základě těchto informací však asi není možné. V případě, že by došlo k úmrtí a uložení pohřbů například s odstupem jednoho století, úmrtí staršího z jedinců by se mohlo pohybovat v rozmezí let 2050–1910 BC s možností datace i do desetiletí okolo roku 2100 BC (cf. obr. 23:D).

SHRNUTÍ A ZÁVĚR

V letech 2006–2009 bylo v Přemyšlení v poloze v „Remízkách“ a u „Cihelny“ prozkoumáno menší pohřebiště únětické kultury čítající 26 hrobů, ve kterých byly rozpoznány ostatky 39 jedinců. Pohřebiště bylo prozkoumáno z větší části. Díky pásům neskryté plochy východně a západně od pohřebiště nelze vyloučit, že pohřebiště původně obsahovalo větší počet hrobů. Množství nezdokumentovaných celků se však může pohybovat maximálně v počtu několika objektů.

Pohřebiště časově spadá na přelom starší a mladší únětické kultury. Hroby starší únětické kultury lze větším počtem řadit do předklasického stupně, v některých hrobových celcích lze vysledovat i prvky

Obř. 23. Přemýšlení, okr. Praha-východ. Grafické znázornění modelové situace absolutního datování hrobu 9 v případě současného úmrtí obou jedinců (A); úmrtí jedince I (UBA-25820) s odstupem 30 (B), 60 (C) a 90 (D) let od úmrtí jedince II (UBA-25819). Pozn.: Označení H9-1 a H9-2 označuje nálezový kontext a je odlišné od označení jedinců, viz tab. 2

předchozích stupňů, počínaje stupněm staroúnětickým. Prostorově oddělená část pohřebiště obsahuje hroby klasické únětické kultury. Zjištěné počty nádob ukládaných v hrobech jakož i výbava spadá do mantinelů současných znalostí o této kultuře. I tak se v nálezovém inventáři podařilo rozpoznat několik neobvyklých či málo četných nálezů. Dosud jedinečný nález na území Čech představuje jehlice se spirálovitou hlavicí, která odkazuje na analogie v Podunají. Obdobně opatření vodorovného ucha mísy lovosického typu plastickými výstupky dosud nebylo na jiných nálezích pozorováno.

Vedle těchto zvláštních nálezů lze v inventáři nalézt větší podobnost v detailu s nálezů z nejbližšího okolí, jak dokládá téměř příbuzenská podobnost náramků z hrobu 18 a nálezů ze sousedních Zdib (Ernée et al. 2011, 312).

Výrazné zastoupení vícenásobných pohřbů v hrobových jamách není na tomto pohřebišti vázáno výhradně na hroby starší únětické kultury. V tomto ohledu zde sehrálo zcela nezastupitelnou roli antropologické určení získaného materiálu, bez kterého by zvláště přítomnost nedospělých jedinců v hro-

bech zůstala zcela nerozpoznána. Toto zjištění zčásti omezuje případnou interpretaci a výpověď jiných či starších náleзовých souborů, u kterých detailní antropologická analýza provedena nebyla. Kvůli vícenásobným pohřbům je jednoznačné přiřazení nálezů jednotlivým pohřbům v hrobě problematické a i z chronologického hlediska náleзовé soubory z hrobů v Přemyšlení netvoří uzavřené náleзовé celky. Zároveň tak nelze zřetelně oddělit rozbitou možnou původní výbavu v zásypu hrobů od soudobého materiálu z okolí, a nelze tak usuzovat na blízkost sídliště na základě vyhodnocení výplně hrobů.

PRAMENY A LITERATURA

- Adler, H. 1965: Das urgeschichtliche Gräberfeld Linz-St. Peter. Materialvorlage. Bd. 1. Linzer Archäologische Forschungen 2.
- Bartelheim, M. 1998: Studien zur böhmischen Aunjetitzer Kultur: chronologische und chorologische Untersuchungen. Aus dem Seminar für Ur- und Frühgeschichte der Freien Universität Berlin. Bonn.
- Bertemes, F. 1989: Das frühbronzezeitliche Gräberfeld von Gemeinlebarn. Kulturhistorische und paläometalurgische Studien. Katalog. Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde 45. Saarbrücken.
- Bondár, M. 1995: Early Bronze Age settlement patterns in South-West Transdanubia, *Antaeus* 22, 197–268.
- Demek, J. 2006: Zeměpisný lexikon ČR: hory a nížiny, Brno.
- Dobisíková, M. 2010: Kosterní pozůstatky z Přemyšlení. Antropologický posudek. Rkp. Oddělení antropologie Národního muzea v Praze.
- Dvořák, F. 1927: Pohřebiště únětické kultury v Polepech u Kolína, *Památky archeologické* 35, 22–44.
- Ernée, M. – Profantová, N. – Březinová, H. – Frána, J. – Majer, A. – Stránská, P. 2011: Pohřebiště v Klecanech, okr. Praha-východ, *Archeologické rozhledy* 63, 307–330.
- Ernée, M. – Müller, J. – Rassmann, K. 2009: Ausgrabung des frühbronzezeitlichen Gräberfeldes der Aunjetitzer Kultur von Prag-Miškovice. Auswertung und erste Ergebnisse der naturwissenschaftlichen Untersuchungen: ¹⁴C-Daten und Metallanalysen, *Germania* 87, 355–410.
- Chánová, P. – Tůma, P. – Spěváčková, P. – Friedl, L. – Galeta, P. 2013: Katalog kosterního souboru z Přemyšlení (Praha-východ). Etapa I (2006). Rkp. Laboratoř biologické antropologie FF ZČU v Plzni.
- Kostka, M. – Smejtek, L. 2012: Starounětické pohřebiště v Řepné ulici v Praze-Ďáblicích, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 679–718.
- Moucha V. 1963: Die Periodisierung der Úněticer Kultur in Böhmen, *Sborník Československé společnosti archeologické* 3, 9–60.
- Moucha, V. 1961: Nálezy únětické kultury na Lovosicku. *Fontes archaeologici Pragenses* 4. Pragae.
- Moucha, V. 1978: Únětická kultura ve středních Čechách. In: R. Pleiner – A. Rybová (edd.), *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 334–339.
- Moucha, V. 2005: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen. Praha.
- Pleinerová, I. 1978: Výpověď pohřebišť a pohřebního ritu. In: R. Pleiner – A. Rybová (edd.), *Pravěké dějiny Čech*. Praha, 367–372.
- Ruckdeschel, W. 1978: Die frühbronzezeitlichen Gräber Südbayerns. Ein Beitrag zur Kenntnis der Straubinger Kultur. *Antiquitas* 11. Bonn.
- Schmidt, V. 1893–1895: Archeologický výzkum Údolí Svatojiřského. Hroby se skrčenými kostrami u Holubic, *Památky archeologické* 16, 114–138.
- Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. *Prehistorie a protohistorie*. Praha.
- Sklenář, K. 2010: „Velikolepé obětiště a pohřebiště pohanské“ (Přemyšlení: nekrolog význačné lokality 19. století), *Archeologie ve středních Čechách* 14, 7–28.
- Smejtek, L. 2001: Únětické pohřebiště a sídliště v Kněževsi u Prahy, *Archeologie ve středních Čechách* 5, 209–278.
- Šumberová, R. – Brzobohatá, H. – Likovský, J. – Kočár, P. – Kočárová, R. – Končelová, M. – Kovačiková, L. – Valentová, J. 2012: Cesta napříč časem a krajinou. Katalog k výstavě nálezů ze záchranného archeologického výzkumu v trase obchvatu Kolína 2008–2010. Praha.
- Vokolek, V. 2004: Katalog staré sbírky Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea. *Fontes archaeologici Pragenses* 30. Pragae.
- Vokolek, V. 2007: Katalog sbírky Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea III. *Nálezy do roku 1913*. *Fontes archaeologici Pragenses* 33. Pragae.
- Zápotocký, M. 1982: Lovosice a oblast České brány – starobronzová sídelní koncentrace a doklady kovolitectví, *Archeologické rozhledy* 34, 361–405.

A CEMETERY OF THE ÚNĚTICE CULTURE AT PŘEMYŠLENÍ, PRAGUE-EAST DISTRICT

In 2006–2009, a small cemetery of the Únětice culture was investigated at Přemyslení. It consisted of 26 graves with remains of 39 individuals. The larger part of the cemetery was investigated. Due to the presence of bands of intact overburden east and west of the cemetery, it cannot be ruled out that it originally consisted of more graves. The number of such undocumented complexes is, however, certainly very low.

The cemetery chronologically falls into the transition period between the early and late Únětice culture. The majority of the early Únětice graves can be classed as belonging to the pre-classical stage, however, some grave complexes also contain elements dating from earlier stages, beginning with the Old Únětice stage. A spatially separated part of the cemetery contained graves of the classical Únětice culture. The determined numbers of vessels deposited in graves as well as of the other grave goods correspond with the current state of our knowledge about this culture. Still, several quite interesting objects have been identified among the finds. The pin with a spiral head represents an up to now unique find in the territory of Bohemia and points to analogies in the Danube region. Also, embossed protrusions on the horizontal handle of a bowl of the Lovosice type have not been observed on other finds yet. The strong representation of multiple burials in grave pits is not exclusively limited to graves of the early Únětice culture in this cemetery. In this respect, the role of anthropological analysis of the recovered material was very important, because the presence of immature individuals would have otherwise gone unnoticed. Assigning the finds to the individual burials is highly complicated due to the existence of multiple burials. The grave goods do not form a unified find complex either, also from the chronological point of view.

Fig. 1. Přemyslení, Prague-East District. Location of the excavation site (A) and extent of the investigated area including an indication of the stripped surface (B)

Fig. 2. Plan of the Únětice culture cemetery

Fig. 3.–17. Plans and photographs of individual graves and finds

Fig. 18. Depths of graves in the cemetery measured from the level of removed overburden (A), modifications of grave pits – the distribution of stones on the bottoms of grave pits (B), the distribution of burials in the cemetery according to the age of the deceased person and the number of individuals in the grave (C) and the distribution of graves with skeletons showing some anatomical deviations (D)

Fig. 19. Distribution of finds in graves in the cemetery (A) and the amount of intrusion in individual graves in the cemetery (B)

Fig. 20. Vessel from grave 15

Fig. 21. Vessel from grave 25

Fig. 22. Graphic representation of the results of calibrated absolute data

Fig. 23. Graphic representation of a model situation – absolute dating of grave 9 in a situation where both individuals died at the same time (A); the death of individual I (UBA-25820) with a delay of 30 (B), 60 (C) and 90 (D) years after the death of individual II (UBA-25819). (Note: The designations H9-1 and H9-2 belong to find contexts and differ from the designations of individuals, see Table 2)

Table 1. Overview of finds

Table 2. Results of radiocarbon dating

PETR LIMBURSKÝ, ZUZANA KALFUSOVÁ
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, PRAHA, v. v. i., LETENSKÁ 4, 118 01 PRAHA 1
limbursky@arup.cas.cz, kalfusova@arup.cas.cz

ANDREA NĚMCOVÁ, IVAN KRUTINA
OBLASTNÍ MUZEUM PRAHA-VÝCHOD, MASARYKOVO NÁM. 97, 250 01 BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV
nemandrea@seznam.cz, krutina@ompv.cz